

Nemunas

Nr. 4
(367–808)

2012 m.
sausio 26–
vasario 1 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Gvidas LATAKAS. „Alchemiko skrynelė“.

Kauno Laiptai

3-8 p.

Proza — Violeta ŠOBLINSKAITĖ

Poezija — Vainius BAKAS

Sigitas BIRGELIS

Minint
Albino Žukausko
100-ąsias gimimo
metines

Rasa TAMONYTĖ

Nepastebimi
svetimiesiems

Etažerė

Jurga TUMASONYTĖ

Damoms

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Galimos įvairios
versijos 2 p.

Slombas,
„undergroundo
aristokratas“:
viskas prasideda
nuo idėjos

10 p.

www.nemunas.net

9 770 134 314 007

Galimos įvairios versijos

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Norėtusi aprašyti tris versijas, kaip Kaune atsirado naujas teatras, tačiau... ši karą apsiribokime jau matomas rezultatais. Sausio 21-22 d. Kauno valstybiniam dramos teatre prisiglaudė naujojo VDU teatro premjera „Trys gyvenimo versijos“, pristatyta kartu su teatru „Mens publica“. Spektaklis, kuris, beje, kiek kita – skaitymų – forma jau yra gastroliavęs po Lietuvą, tapo naujo profesionalaus universitetinio teatro, žadančio būti ir teatrine erdve, studija, laboratorija bendriems jau žinomų ir perspektyvių jaunu Lietuvos bei užsienio menininkų projektams, pradžia. Teatro vadovė – Goda Piktytė. Tai bus erdvė, kurioje skleis profesionalūs teatro projektai, o juose mokysis „būti“ ir būsimi aktoriai. Universiteto studentai galės mokytis iš profesionalių menininkų, stebeti, analizuoti jų darbus ir patys ištraukti i teatrinių kūrybos procesą. Jaunuosių menininkus su teatro ir kino teorija bei praktika supažindins: profesori Jurgita Staniškytė, Herkus Kuncius, Eglė Špokaitė, Goda Piktytė, doc. Ina Pukelytė, doc. Edgaras Klyvis, Dainius Svobonas, Dalia Machelevičiūtė, Birutė Letukaitė, Birutė Mar, Kęstutis Jakštė, Marta Vosylėtė, Giedrius Prunskus, Agnė Jankevičiūtė ir kiti.

VDU universiteto tikslai dažnai paremti dvieju svarbiausiaisiais principais – atvirumu ir tarpdiscipliniškumu. Plačiausia prasme. Tik ši karta, kai kalbama apie menų praktika paremtas programas, siek tiek bangu nuslysti paviršiai. Kai mokai

visko, gali neišmokyti nieko.

„Tai profesionalus teatras, režiuojantis universitete. Ir ši idėja nėra nauja. Tokius profesionalius, repertuarinius, o ne mokomuosius teatrus turi daugelis pasaulio, ypač Amerikos, universitetų, todėl artimiausi projektais numatomis su Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės kūrybininkais. Teatro vadovės noras kurti spektaklius prie universiteto sutapo su šio siekiu rengti naują vaidybos programą. Jei ji bus patvirtinta ir universitete atsiras studentų, norinčių studijuoti vaidybą, teatras taps ir mokomuoju, atliekančiu edukacines funkcijas. VDU universitetas visą laiką siekė kurti visavertes meninės studijas. Anksčiau gilintasi į labiau teorinius dalykus, dabar mėgina plėsti praktiškiasias menų studijas. Suprantame, kad tai reikalauja ypač gerai organizuotos infrastruktūros, pasirengimo, todėl manome, kad šis teatras bus pirmasis žingsnis to link. I jo veiklą atrankos būdu vėliau galės ištraukti ir studentai“, – VDU Teatroligijos katedros vedėja Jurgita Staniškytė pristatė naują idėją. Jos teigimu, VDU vaidybos studijos nekonkuruos su kitų aukštųjų mokyklų programomis. Lietuvoje išprasta, kad kursą rengia ir pagal savo „ideologiją“ moko tam tikras režisierius, o VDUs studentus ketinama ruošti įvairiapusiai. J. Staniškytės teigimu, bus rengiami tarpdiscipliniiniai aktoriai, kurie mokės ir tekstu rašyti, ir vaidinti, ir režisuoti teatre, kine, televizijoje bei kitose šiuolaikinio meno srityse. Nors toks universalumas „prevenciskai“ siek tiek baugina, turėsime sulaukti rezultatų.“

Tačiau apie vieną jų galime šnekėti jau dabar. Pirmoji premjera įvyko. Kol kas remontuojama VDU didžioji scena, kurioje ir numatyta vieta naujai išteigtam teatrui, todėl kurti glaučius kitų teatrų salėse. Ši karta pasirinktas Dramos teatras. G. Piktytė pristato Yasmus Reza pjesę: „Istorija balansuoja tarp komedijos ir tragedijos žanro. Žiūrovai joje daug juokiasi, tačiau pamažu atsiveria be galio skaudūs dalykai. Kaip linksma tragediją savo kūrinį pristato ir pati autorė. Tai žanras, gebantis labiau atsiliepti į šiandienos gyvenimą ir žiūrovo poreikius. Kai nebeveikia sunkios, slegiančios dramos ir i jas nenoriai eina nuo kasdienybės pavargė žmonės, tenka kurti naujas formas – lengvą intelektualų teatrą. Taip Y. Reza sugrąžino daugybę žmonių į teatrus.“

Pjesė iš tiesų kalba apie skaudžias problemas, tačiau komerciniams teatrui būdinga buitine kalba. Henris ir Sonia guldū sūnū miegoti. Bet išprastą vakaro rutiną nutraukia skambutis į duris. Jų draugai Hubertas ir Inesa atvyko vaka rieniauti diena anksčiau, nei buvo tartasi. Pamažu ima ryškėti asmeniniai troškimai ir jų žlugimas, intrigos ir patys bjauriausiai asmenybių bruožai, į gyvenimus prasi smelkios klišės ir svetimos nuostatos. Pasklinda pūvančią gyvūnų tvaikas.

Agnius Jankevičius prisipažino, jog ši karta buvo ne idėjinis spektaklio režisierius, o tik vėliau prie grupės prisidėjęs narys, suteikęs jam ryškesnį, aiškesnį pavida. „Pjesė labai europietiška, nes kalba apie supuvusią Europos Sajungą, vadinas, ir apie mus. Apie žmones, kurie nori „turėti“, gainiojasi amerikietišką svajonę, kuria kvailas iliuzijas ir vėliau kan kinasi dėl jų žlugimo“, – apie pa statymą samprotavo režisierius.

Spektaklyje vaidina aktoriai: Jūratė Onaitytė, Goda Piktytė, Dainius Svobonas, Sigitas Šidlauskas. Tačiau net ir tiek patirties scenoje turintys menininkai nesugeba komercinio teatro prieskonį turinčios pjesės ištraukti iš duobės. Joje pritrūko esmingiausių dalykų, todėl apie detales kalbėti tiesiog neverta.

PASVEIKINKIME VIENI KITUS!

Vasario 16-osios – Lietuvos valstybės atkūrimo dienos – progai! Istorinė Prezidentūra Kaune kviečia dalyvauti šventinėje akcijoje „Pasveikinkim vieni kitus!“ Kurkiame naujas Vasario 16-osios šventimo tradicijas. Pasveikinkime draugus, kolegas, kaimynus, bendradarbius, šeimos narius, kūtus artimus žmones. Pasveikinkime iš širdies, parodydami, kai mums reiškia ši diena. Kadangi kiekvienai tradicijai reikia kur nors užgimti, tegul ji prasideda Istorinėje Prezidentūroje – vietoje, kur Vasario 16-oji per visą Pirmos Lietuvos Respublikos laikotarpi buvo švenčiama daugiau nei 20 metų. Jau nuo šiandien kviečiame vius rašyti, siusti, nešti, vežti Vasario 16-osios sveikinimus į Istorinę Prezidentūrą Kaune (Vilniaus g. 33, LT-44290 Kaunas; el. paštas: info@istorineprezidentura.lt).

Sveikinimų formos gali būti įvairios. Rekomenduojame keletą:

1. Tekstinis sveikinimas – dėmesys rašytinio žodžio jėgai ir pa veikumi.

2. Apipavidalintas tekstinis ar grafinis sveikinimas – dėmesys rašytinio žodžio ir / ar grafinio vaizdo dermei (visos atlikimo technikos priimtinios).

3. Garso sveikinimas – dėmesys žodžiu ar kitai garsinei sveikinimo formai (siuksite sveikinimus populiariais audioformatais, wav ar mp3).

4. Vaizdo sveikinimas – dėmesys vaizdo ir garso dermei (sveikinimus kelkite į YouTube ir mums atsiuksite nuorodą).

Tegul Vasario 16-ąjį Istorinė Prezidentūra virsta sveikinimų sostinė, kur kviečiame vius pasidalinti šventine nuotaika. Visą dieną, nuo 11 iki 16 val., čia vyks šventinis šurmulys: peržiūrėsime sveikinimus, pasidalysime išpūdziais, išrinksimė išpūdingiausius ir originaliausius (Istorinėje Prezidentūroje sveikinimai bus eksponuojami iki kovo 1 d., o geriausieji – iki Kovo 11-osios), apdovanosime jų autorius. Muziejaus lankytojus kviesime aktyviai balsuoti už labiausiai patikusį kiekvienos kategorijos sveikinimą. Geriausiuų autoriams bus įteiktū suvenyrų ir atminimo prizai.

Taip pat visi Istorinės Prezidentūros svečiai galės parašyti po sveikinimą ant atviruko su tarpukario Kauno vaizdais, apžiūrėti atnaujintą Prezidentų ekspoziciją, kuri pasipildė Prezidentės Dalios Grybauskaitės dailtais bei nauju Jonui Žemaičiui-Vytautui skirtu informaciuniu stendu. Daugeli turėtų nustebinti sporto prizų paroda „Ir stok už garbę Lietuvos“, kurioje kaip ant delno visi pagrindiniai Pirmosios Lietuvos Respublikos sportinių pasiekimai – mūsų pasidžiauviimo bei įkvėpimo simboliai.

Jeigu jūs nežinote, kaip švęsti šią šventę, jeigu jūs atrodo nutilusi per šviesmečius ir nebegelbėja jokie skambūs žodžiai apie Tėvynę, Laisvę, Nepriklausomybę – sustokit akimirką ir susimąstykit, ką asmeniškai kiekvienam jūsų reiškia Vasario 16-oji. Pamirškit visas skambias vadovėlines ir laikraštines antraštes, suraskite asmeninių salytų ir pasidalykite juo su kitais. Juk kiekvienas iš patirties žinome, kad jokia šventė nebus tikra, jei joje aktyviai nedalyvausime patys.

Istorinė LR Prezidentūra

Kaune

Ievos Simonaitytės literatūrinė premija skirta poetei Elenai Karnauskaitėi

Sausio 23 d., minint Ievos Simonaitytės gimtadienį, 26-ąjį rašytojos premija pagerbta palangės poetė, pedagogė Elena Karnauskaitė už eileraščių rinkinį „Pasaulio krašte“.

Bibliotekos vadovas Juozas Šiknelis apgailestavo, jog pastaraisiais metais rašytoja Ieva Simonaitytė nepelnyta nuvertinta – jos kūrybos net nebéra mokyklų programoje. „Ši premija nugyveno ilga ir sudėtingą gyvenimą, jai net kilo grėsmė išnykti“, – pasakojo J. Šiknelis. Premiją išgelbėjo staiga atsadręs mecenatas.

„Ši premija néra vien Klaipėdos krašto kūrėjų pagerbimas, tai –

nusilenkimas pačiai I. i. Simonaitytėi“, – tikino J. Šiknelis.

Simboliška, kad šiemet premija skirta poetei. Per 25 metus ji tik 13 kartų buvo įteikta rašytojams.

Priimdamas apdovanojimą E. Karnauskaitė pripažino, kad pirmiausia tai – įpareigojimas nesustoti ir toliau skrebinti plunksna ar kompiuterio klavišais.

„Poezijoje būti nelengva, kaip ir gyvenime. Jaučiuosi labai pagerbtu. Džiaugiuosi ir tuo, kad premija vėl tapo literatūrinė“, – teigė poetė.

„Nemuno“ informacija

Violeta ŠOBLINSKAITĖ

Ledinis sekmadienis

Autorės asmeninio archyvo nuotrauka

Adomas pabunda pirmas. Kaip viados. Paguli ramiai keliais minutes. Jau atsimerkęs, jau suklusęs. O Klementina dar nei mato ką, nei girdi – alsuoja lygai, tyliai, ramaus sapno ritmu.

Atsargiai, kad neprizadintų žmonos, Adomas kelia iš lovos kojas, išspuria į sliures, sélina laukan.

Pavyko! – miegamajame neigirtelėjō nė viena grindlentė. Kur nepavyks Adomui? Kiek jau dešimtmečių šito miegamamojo grindlentės? Paskaičiuokime: per metus – trys šimtai šešiasdešimt penki rytai, per dešimtį metų – jau daugiau nei pusketvirtos tūkstančio. O per dvi, tris, keturias dešimtis? Ohoho, kad tave kur galas... Tūkstančių tūkstančiai paties tykiausio rytinio sėlinimo – žada užkandus, nekvėpuojant, nebarkšteli, net nesukost... Ir durys veriasi, o paskui užsiveria kad nė brakšt, ir jungiklis siaurame koridoriuje be garso padovanoja šviesą, ir durelės į virtuvę nesibrangina – atsidaro ir užsidaro, rodos, nė pirštu dar nepaliestos.

Virtuvėje Adomo atsargumai – į šalį. Klementina vyras atsiliešius nebeigirs. Klausia jau ne ta... Virtuvėje galima radījų išjungti, arbatinį užsikaisti, užskurti krosnį – juk namai per naktį gerokai atausė.

Kol šaltu vandeniu suvilgyti ūsai šluostomi į minkštą frotini rankšluostį, kol suūžia liepsna pakuroje ir sušilpauja vandens garai, lygiant linksmas spokas, užviriusiam arbatinę, žinios ir sporto naujienos jau pasibaigusios, bet orų prognozė Adomas dar speja viena ausimi nugirsti.

Neaugi būtų teisybė?

Ogi teisybė! Termometras, iš lauko pritaisytas prie šiaurinio virtuvės lango, rodo net laipsniu daugiau, nei Adomui žadėjo jaunutis moteriškas balselis iš miniatiūrinio radijuko ant palangės.

Ir ką reiks daryt? – klausia Adomas puodelio, kuriame garuoja švelni raudonėlio arbata, saldi kaip du medu, nes Adomas mėgsta saldžiai.

Pusryčių jis nevalgo. Niekados. Tik arbatos atsigeria. Su medumi. Su augi medaus. Todėl iki pacių pietų jaučiasi žvalus. Žvalus ir labai sotus.

O štai Klementina kitaip išpratu-

si. Jinai medaus nė į burną. Ir geria visai ne arbata, bet kavą. Grietinėle praziointą. O prie kavos – minkštai virtas kiaušinis, riekė duonelės su sviestu. Ir jokio cholesterolio, kad tave bala.

– Bet kad jau tu ir nebegirdi, Adomas. Ir šauktau, ir beldžiau. Pasileidi tą savo birbynę visu garsu...

– Ir kas atsitiko?

– Sapnā kad susapnavau!

– Nagi?

– Būk pensiją mudviem atėmė.

Visai!

– Eik jau...

– Nu! Sapnuoju, kad privažiavo juoda, blizganti mašina, kad prie mūsų vartų sustojo, išlipo iš jos prezidentas – ne prezidentas, gal koks premjeras ar ministras, supaisysi...

Klausia: „Čia – nelyginis numeris?“ Nelyginis, sakau, trylikas. „Nelyginiam nuo šiol pensiją nemokésime! Nacionalinis susitarimas! Pasirašykite, kad susipažinote!“ Žinok, net dantimis iš siaubo kalenti pradėjau.

– Nebeturi ką sapnuot, Klementiū.

– Gerai, kad tu gali sapnus pasirinkti! Kokius tik panorejės...

Durelės trakšt – ir Klementina jau užsidariusi kamarėlėje, kurią abudu vadina „vonia“, nors iš tikrujų jokios vonios tenai nėr.

Bet Adomas ramus: kava užplikyta, kiaušinis baigia išvirti. Išsičiurkš jo pikčiurna po nakties, nusiūšios, bus ir vėl tykiausia pasaulyje, kol neužsius.

– Žinai, kiek laipsnių lauke? – klausia žmonos, jau sédinčios prie stalos, stumdamas artyn sviestu aptaptą duonos rieke.

– Kiek?

– Trisdešimt trys.

– Oho.

– Ir ką reiks daryt?

– O žinai ką? O išjaitinkiva tuos akmenis, kur kopūstus paslegiam. Paskui į kailinius susuksiva...

– Bet kaip reikės tokią sunkenybę į kalną užkriokti?

– Ant rogelių nusivešiva. Juk turim rogeles.

– Ale tu proto bokštas, Klementiū.

– Ką be manęs darytumei, ką? Giridi, senuti?

– Iš tikrujų Adomas su Klementina nėra dar tokie sukriošę, bet pensiją

jau kuris metas gauna abu. Be dviejų pensijų tokiais laikais, kokie darbar, būtų blogai. Ką valgysi? Iš ko už elektrą, už malkas?

Vaikai nepadės, nors pasigimdė ir dukterę, ir tą vieną sūnum...

Inteligentų šeimai penki vaikai – jau daug. Net labai daug. Bet Adomas, kol Rimgaudo susilaikė, į kolegių šypsnius, kad Klementina ir vėlei galudienė, tik ranka numodavo: „Kadgi mudu vaikų neturiva, vien mergaitės...“

Adomą padantinėti moterys mėgo. Kad buvo ne tyruliškis ir vis iterpdavo sakinyje tą savo dviskaitą, kuri šiuose kraštuose seniai pamiršta? Ar kad niekados neleido žmonai, taipgi ne tyruliškei, daržu auginti? Kad jokių vištų ir kiauliu?

Nors didum Tyruliukų mokytojų augino. Dažna net ir karvę laikydavo. Na, o Klementina, vienus kitus mokslo metus atvargusi, vėl ir vėl į dekretinių atostogų. Ir gyveno sau laiminga: skaitė knygas, visokius žurnalus, klausydavo patefono, mezgė, siuvinėjo... Dar ir dabar, kur tik pažvelgsi, paskleisti balti kaip sniego vėpūtiniai Klementinos rankdarbiai.

Deja, laimės atsargos net ir labai laimingose namuose kada nors išsenka. Ima ir baigiasi. Kaip duona, degtukai, aliejas ar cukrus... Duonos ir cukraus, kai nebér, galima nusipirkti, juk ne karo metas. O laimės iš kur tu gausi? Juk nepaprąsysi, kad parduotuveje atsvertų...

Kada Adomas su Klementina tai suprat? Kai vienintelis jų sūnus, pagrandukas, apsivertė lėkdamas motociklu ir žuvė vietoje? O gal – kai Laurutė mirė? Nuo krauso užkrėtimo, gauto operuojant apendicitą. Nuo „auksinio“ stafilokoko, padovanoto rajono ligoninės chirurgijos skyriuje...

Nors ne, Adomai, ne! Tavo laimė pradėjo tirpti daug anksciau. Net ne tuomet, kai paskutinis skambutis su skambo Rugilei, kuri netrukus, raudonu diplomu baigusi vidurinę, istojo mokytis medicinos. Ir mokėsi. Vieinerius metus. Kol vėjas ją, gležnoką mergaičiukę, kolūkietiškuose tévyneš laukuose per bulviakasį negyvai supūtė. Gavo vargsytė plaučių uždegimą... Bet dar nesuprato, kaip stipriai rizikuoją... Dusdama sėdėjo

auditorijoje, iki paskutinės minutės tempė, kad tik neatsilikt nuo kurso draugų... O paskui buvo per vėlu. Ir parsivežė Adomas savo studentę į Tyruliukus jau karste. Baltą kaip leliją. Kaip jaunamartę, pasipuošusią prie aitoriaus žengti. Bet – ne nuotaką...

Kol Adomas ant krosnies lankaičių sukrėvė iš „vionios“ atitemptus akmenis, Klementina sukiro duo na su sviestu ir švariai išgramdė kiaušinio lukštą. Viskas: pusryčiai baigtis, stolas nukraustytas! Laikas imtis galvos...

Klementina pasiseikia nuo lentynos veidrodžių ir šukas retais dantimis. Ji šukuoja ilgai, nes plaukų – gyva kupeta. Vis dar gražus Klementinos plaukai, vis dar ilgi, veštūs, tik spalvą pakeitę. O štai Adomui pakaušis seniausiai nupliko, vešlū tik po nosimi.

Adomas užmeta dar malką, žiuri į besišukuojančią žmoną ir keistai krunkščioja: kažkada ji juk lygiai taip dukterims kasas pindavo, vienos keturioms Ropaitėms.

Taip, Adomo pavardė ne kažin kokia – Ropė. Gal todėl vaikai mokykloje niekados jo nepravardžiau. Kas istorija dėsto? Ropė! Kas po pamokų paliko? Ropė... Savaimė juokinga, nereikia né stengtis.

– O tave vaikai kaip nors pravardžiuodavo, mama?

– Kodėl dabar klausii?

– Taip sau. Užėjo ant seilės...

– Pravardžiuodavo. Sakydavo „Klemka“.

– Ir nepykai?

– Ko pykti? Kokia būčiau buvusi mokytoja be pravardės?

– Naje...

Adomas susizrimba ketinęs giratis, kad jam pravardės, kol mokytojavo, taip niekas ir neprilipdė. Gerai, kad laiku prikando liežuvį, juk apsujuokęs būtų... Klementina – gera moteris, bet sąmojinga: žioptelėk – tuoju padūks kvatoti, nežinosi, né kaip numaldyti.

– O kiek valandų? Nepavéluosi va?

Valandų jau tikrai nemažai, tad abudu Ropės sukrunta kvepintis, gobtis, mauskšlantis, autis, valkystis. Klementina, prieš įnirdama į kailinius, dar kartelį patirkina iš vaka-

ro stropiai susidėtą rankinę: piniginė, nosinė, maldaknygė... Iškaitė akmenys, storai susukti į rankšluosčius, Adomo rūpesčiu sugula į sportinių krepši – paillgą ir paplokščią, su dviem stipriom rankenom iš galų, kad būtų patogu nešti. Rogutės iš malkinės – jau pas lauko duris. Adomas tempia jas vienas pats, nes Klementina krapštosi su spyna. Laimė, naktį menkai tesnigta, nereikia per aukštas pusnis bristi.

Kai žmona uždusus atsiveja, puse kelio jau ir nuvažiuota.

– Kodėl tąsais vienas? Ar negali palükėti?

Klementinai iš burnos virsta geras, jis barasi baltais – nušarmojusiais antakiais ir tais keliais gyvaplaukiai, styranciais iš didelio rausvo apgamo smakro dešinėje.

– Kad nesunku, Klemenčiuk...

– Nesunku! Lekia kaip jauniklis versis... Vytis man...

– Nekalbék taip daug, šalto oro į burną pritrauksi.

– Pats tik nepritrauk. Labas rytas!

Adomas apsidairo.

– Su kuo čia sveikinai, kad žmonių né vieno?

– Su šarka! Tokia pasipusčiusi, šventiška... Pro pat nosi praskrido, negi nematei?

– Bet ir mandagią turiu žmonytę...

– Še, sniegus nusibrauk, užuot dantis rodės.

Adomas klausiai ima Klementinos jam tiesiamą kadugio šaką, nes jiedu – jau šventoriuje, jau prie šonių bažnytėlės durų – o paskui nusiviožia ausinę kepurę ir kiša po pažascia.

Bažnyčioje – vos kelios galvos. Visos raibos, skarutėmis aptūlotos. Plikės né vienos. I durų girgždesi atsigréžia tiktais Pranelė, taip pat buvusi mokytoja. Ropės lenkiasi – ir Dievui, ir buvusiai kolegi Pranelė, o paskui jau net išsiręžę velka pirmyn stebuklingaj savo krepši.

Kai trumpai paklūpojė abu pagaliai atsisėda klaupuose ir susikelia kolas ant malonių šilumelę skleidžiančiu akmenių, Adomas pasilenka prie Klementinos ausies:

– Taip supratau, kad né choro šiandien nebus. Vos dyvliką moteriškių atėjė, aš trylikas...

– Matai, jau ir apaštalavimą moteris siekia perimti, ne vien mokytojai.

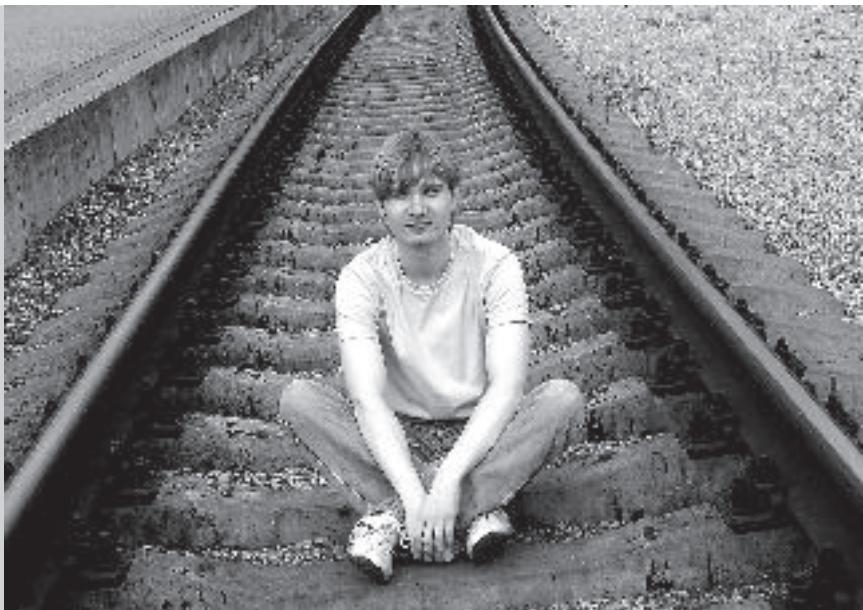
Adomas Ropė ilgokai svarsto, ką Klementina turėjo galvoje taip sakydama. Pagaliau susivokia, bet laiko pasišnibždėti nebéra, nes šonių durelių prieblandoje atsiranda klebono galva. Jauna dar, bet jau nušarmojusi.

Choro iš tiesų né cypt. Bus choristams per tokį speigą balsai užšalę. Vargonai išgri nedūsauja – nepasivaragino vargonininkę per didi šalti į Dievo namus. Tik žvakelės abipus alto riaus jaukiai šlamena. Ir, žinoma, dižioji žvakė plastika, velykinė...

Visa kita – kaip išprasta: skambalas, stojamės, prisipazijame, meldžiamės... Skaitiniai, atliepiamoj psalmė, Evangelija, pamokslas... Tas gal trupesnis, nes Adomas nespėja savo pratimui atpoteriauti, ka buvo užsidavęs. O juk spėdavo! Visados. Ir dar laiko likdavo – bent keletą pamokomų frazių nugirsti, bent skelbimus...

Nukelta į 6 p.

Vainius BAKAS**Štai ir vasara baigės**

Arsenijus Tarkovskis

*Štai ir vasara baigės
lyg iš viso nebuvo –
tik sutraiškytos sraigės
ir per dangų lektuvu...*

*driekias linijos baltos
tarsi vėžios rogučių,
tarsi būčiau nekaltas
ar poetas nebūčiau...*

*Savo žodžiais galiu
išsprogdinti vitražą,
tieki prikalta eilių
ir poezijos maža...*

*Tik girdėt, kaip kažkas
tarp afišų, reklamų,
pro kaštouň šakas
lyg eileraščiais šlama –*

*mūsų rankraščiais tais,
kurie traška po kojom,
ir rugsejo rytais
miesto kiemsargiai šluoja.*

*Vėjas vėl su manim
pučia mėnesio ragą
ir vienoda ugnim
mūsų rankraščiai dega.*

*Kai rudo iš dangaus
žemén pažeria grąžą,
Tau vis meilés per daug
ir poezijos maža.*

*Kai ménulis nuties
tiltus iš porceliano –
vienas gurkšnis nakties
ir daugiau jokio meno.*

*Grafomané mirtis
ant akmens mus užrašo –
jei ir šjryt prašvis,
tai daugiau anei lašo.*

Miegančiųjų pokalbiai

*ar mane sapnuosi? Būtinai
ką į guoli kviesies? vis tą patį*

Donaldas Kajokas

*Ar sapnuosi mane? Dar sapnuosiu
Tavo balsą lyg tylų šlamę,
Tavo kūną, pavirtusį uosiu,
kuris rankom į langą remiasi.*

*Ir į stiklą, atrodo, pabeldžia,
nuo blakstienų lietų surinkęs,
į tą karstą, įkeltą į beržą,
Tavo lizdą – beangį inkilą.*

Gintaro ČESONIO nuotrauka

*Nes čia viskas, kas nyksta, užrašoma,
nematuojuant krauju, kiek verta,
kai užgeniauži savy po ašarą
ir Tau saujoj vanduo užverda.*

*Ir ji geriam iš vieno – dviese,
nuo nedarbo tokie pavarge...
Tu jau kelkis, o aš išséiuos –
keičias pamainos, angele sarge,*

*kol virš mūsų jis delną laiko.
Su manim ar kalbésies? Per miegą.
Tavo skruostais kas teka? Laikas –
tik neklauški, nuo ko jis bėga...*

Mikrofono profilaktinis patikrinimas

*Patikrink garsą: vienas... vienas... vienas...
Šita tyla ne mums jau priklausys.
Raudū tiek daug, tiek daug, kad maža sienos,
kuri turėtų dar išklausančias ausis.*

*Patikrink vaizdą: dviese... dviese... dviese...
Vėlyvas vakaras prie keturių akių,
kaip stygos skamba kelkraščiai atvėsę,
monetą metant: netikiu-tikiu.*

*Patikrink veidrodį, kuri yra geroji
jo pusė, o kurioj – tik mes vieni.
Ižnybk į skruostą, jeigu nejauti – sapnuoji,
o jeigu skauda – reiškia, gyveni...*

Mažasis

*Pamiegok dar šiek tiek, nesibudinki, broli
mažasis,
šią minutę juk saujoje sutelpa spurdantis
miestas –
tai tik skrendančios pasakų knygos, tai
liekančios žąsys
vienišuos tvenkiniuos, kai vanduo stingsta
lūpomis liestas.*

*Ir ta muzika tarsi iš filmų, tas vėjas lizdus ju
užsupęs,
vienas gūsis gyvybės ir vėl kaip ranka
nusileido,
tik paglostytį delnu, nes pats dar bijai savo
veido.
(Aš kaip mažas neūžauga eisiu žiūrėti jo į upę.)*

*Ir senas parko liepas, kur angelas skrenda
nakvoti,*

*ir ore lieka takas tarp menčių įstrigęs – taip
gelia,
kad norisi verkti, lyg liestum vaikystėje voti,
kurios viduje, kaip mums sakė, užgimsta
drugelis.*

Poezijos menas

*Eiléraštis – toks subtilus dalykas
tieki (kūno) forma, tiek ir (skrandžio) turiniu.
Jis kaip arklys... Jeigu gavai už dyką,
tai jau žinok – į eilutes nežiūrima...*

*O jeigu kartais ir prikibis koks kritikas,
tai vis geriau negu prikibus erkė.
Mažai tikėtina, kad jis – koks sifilitikas,
todėl per daug tu nesisielok ir neverki.*

*Bet va tik parašai eilutę kilnią,
kas nors savaip man sugadina meną.
Taksistas klausia: „Kur?“ – „I Naują Vilnią...
Na, o po to turbūt... į Vatikaną.“*

Tylėjimo ižadai

*Aš taip ilgai eileraščiais tylėjau –
mane tylėti mokė marių žuvys,
pagelę medžiai, kai nebuvo vėjo,
pro duslintuvą tyliai skriejės šūvis.*

*Man sakė: „Tylą po savęs paliksi
ir akmenį, kuriam datas nutrynė.“
Dar sakė, kad gyvenimas – kaip blykstę,
tokia šviesi prieš vasaros griaustinių.*

*Ir kartais būna taip sunku tylėti
prieš žmones, prieš tévus, prie lovos budinčius,
kad žodis ima skriet kaip šūvis lėtas,
kaip koks vanduo pro lūpas, pro tarpudančius.*

*Per šventą tylą saulei nusileidus,
kai šis pasaulis mokosi nebūti:
iš medžio rému žvelgia vaiko veidas,
juoda juostelė nuotraukos komputy...*

Atlydys. Skęstančiųjų gelbėjimas

*Skęstančiųjų gelbėjimas – poezijos reikalas,
nes tik skęstantysis gali griebtis šiaudo arba
plunksnos.*

*Virš ežero su gulbém kyla rūkas,
ménulį kaulų dulkémis nuséda,
raukšlėtas vakaras lyg senas atvirukas
su jau seniai nutirpusiom Kalėdom.*

*Ir tavo žodžiai kapsi nuo drabužių,
iš kūno pašalą kaip nuodėmes atleido,
nuo vieno žvilgsnio ledo veidrodis sudužo,
todėl po šukę susirinkti mano veidą.*

*Ne taip baisu bus dviem girdėt, kaip trankos
atvertos širdys nakčiai, vėjams – durys,
ir su sniegu nutirpsta tavo rankos,
ir tie lašai, jei paragautum – sūrūs.*

*Irkluok greičiau – vanduo jau širdį semia,
lai skrodžia dangų ši ménulio valtis,
užliejo viską: akmenis ir žemę,
kurioj žolės žali sparnai turėjo kaltis.*

*Valtelė skėsta, nors atrodo, kad ji iriasi,
vanduo kartus kaip pažinimo vaisiai
kurių déka išmokome kalbėti su mirusiai,
bet nesuprantam, kaip susikalbėti
su gyvaisiais...*

Minint Albino Žukausko 100-ąsias gimimo metines

Sigitas BIRGELIS

Pavasarėjant norisi pabūti Bubeliuose,
Pasirymoti Paukščių Kelio nuosklandose,
Sutiki gražią šventę: alksnio iš numirusių prisikėlimą

Albinas Žukauskas

Bubeliai, 2012 m. sausio vidurys. Niūriai ir rūsčiai pasitinka gimtinė didžiojo savo sūnaus Albino Žukausko 100-ąsias gimimo metines. Nei Lietuvai, nei Lenkijos lietuviams nepavyko deramai įamžinti Poeto atminimo. Ir toliau, nors praejo daugiau kaip du dešimtmečiai, gyvename be naujaus išleistų jo rinkinių raštų, liko nesutarkyta sodybvietė Bubeliuose, nepavyko name ienginti eksponcijos, sukurti memorialinės lentos prie namo Liubarto gatvėje Vilniuje, kuriame Poetas ilgą laiką gyveno. Lėšas A. Žukausko atminimui įamžinti kelerius metus kaupė Lietuvos rašytojų sąjungos Literatūros fondas. Tačiau nedaug kas nuveikta. Poeto vaikystės peizaže vis dar nėra atminimo ženklo. Tiesa, ties baigiančia nykti sodyba stūksa praėjusių metų rugpjūčio 23-iosios naktį išniekintas paminklinis akmuo (jį padovanojo Dusnyčios kaimo gyventojai Janina ir Algimantas Macukonai) su sudaužyta ir raudonais dažais užtepliota lenta, kurią pagamino Lietuvos rašytojų sąjunga.

Atokiau nuo nykstančios, išdaužytas langais tropos dar tebesztovi valstybės saugoma 20 metrų aukščio paprastoji pušis, kurios kamieno apimtis – per 5 metrus. Prie jos A. Žukauskas mėgdavės sėdėti, mąstyti ir rašyti eiles.

A. Žukauskas gimė 1912 m. sausio 25 d., kaip rašo savo autobiografijoje, „pačiame poetiškiausiam pasaulio krašte“, Prano ir Onos (Brazinskaitės) Žukauskų iš Bubelių šeimoje. Seinų bažnyčios metrikų knygos 23 išraše aptinkame Albino dvynės sesers Onos, o 24 – Albino gimimo liudijimus. Cia įvardijami ir jo krikštatevai – Karolis Liaukevičius ir Veronika Žukauskienė¹. Aktaus suraštas 1912 m. sausio 28 d. Liudininkas – Stanislovas Žilinskas.

Žukauskų šeima buvo palyginti gausi. Su Albinu augo keturios seserys (6 metais vyresnė Aldona Marijona, kuri rūpinosi Albinu,

dvynė Ona bei Magdalena ir Agota) ir trys broliai: Vincentas, kuris mirė 14 metų Joniškės dvare, 8 metais jaunesnis Juozas bei 12 metų jaunesnis Jonas.

Prano ir Onos Žukauskų vaikai: 1906 m. gimusi Aldona Marijona, 1912 01 25 d. gimė Ona ir Albinas, 1914 m. gimės Vincentas (metrikų knygos 174 išrašas; jis mirė 1929 06 24 d. – 83 aktas), 1920 08 23 d. gimės Juozas (metrikų knygos 29 išrašas), 1924 02 23 d. gimės Jonas (metrikų knygos 38 išrašas; jis mirė 1925 06 28 d., būdamas pusantį metukų). Aldonas, Magdalenos ir Agotos Žukauskaičių gimimo metrikų Seinų parapijos archyve nepavyko rasti. Archyve nėra išrašų iš Pirmojo pasaulinio karo laikotarpio.

Seinų parapijos archyve aptinkame išrašą (121), kad Pranciškus Žukauskas (Albino tėvas), gimęs 1869 m. Juodeliškėje (Agnietės ir Jurgio Žukauskų šeimoje), mirė 1933 12 24 d. Bubeliuose, eidamas 64 metus. Paliko našlę Oną iš Brazinskų Žukauskių².

Albino tėvai buvo darbštūs, sążiningi ir šviesūs žmonės. Pranas Žukauskas gerai mokojo lietuvių, lenkų ir rusų kalbas³. A. Žukauskas autobiografijoje rašė, kad jų sodyboje „jau šio amžiaus pradžioje veikė mokykla, kurioje „drasktarav“ pažangus veikėjas, muzikas Antanas Krutulys. 1916 m. atvyko Stasys Tijūnaitis. Mokykla iškūrė mūsų alkieriuje. Mane, penkiometį pienburnį, jis pasodino į mokyklos suolą, privertė pažinti raides. Per svarbesnes pamokas užkeldavo mane už krosnies ant džiūstančių malkų, kad netruksdyčiau kitiem mokiniam. Taip perėjau į antrą skyrių“⁴.

Tėviškėje Albino išmoko dirbtį įvairius žemės ūkio darbus. Buvo net pamėges dailidės amatai. „Esu Lietuvos poetuose gana netipiskas savo pradžia. Bubeliuose 1920 m. lankiau antrą skyrių – tai buvo visas mano mokslo gana ilgam – iki 30 metų. Lenkai uždarė lietuvišką nelegalią mokyklą. Piemenavau, artojavau, mane mokė Bubeliai – gimtasis kaimas. Tik kada pradėjau poetauti, gausiai rašyti, aišku,

réžis visai siauras, kad vos išsitempi pasistatyti trobą... Siauroki tie rėžiai buvo beveik visų ir medinės, šiaudais dengtos trobelės buvo sustatytos kaip kokiam miestely, netoli viena kitos ir visai arti kelio. Iškilus gaisrui pasiglemždavo ne vieną trobą. Sunkum turėdavo čia žmonės ir su gyvulių ganimu, nes ant tokio siauro ruožo priristi karvę buvo neįmanoma. Todėl samdydavo kerdžių, kuris buvo lyg ir vadovas, o jam padėdavo vaikai.

Tokių sodžių važiuojant į Seinus tekday pervažiuoti net tris. Pastaraisiais metais lenkų valdžia stengesi reformuoti tuos sodžius į vienkiemius. Ne visi norėjo eiti į tuos vienkiemius... Bubelių sodžius iš visų trijų buvo didžiausias. Apie jį tuometiniam kalendorių buvo aprašytas atsitikimas, kaip baudžiavos laikais ponas už kažkokį šio sodžiaus baudžiavinkų nepaklusnumą išskivietės kazokų pulką, kad tie juos nuaburstų. Sio sodžiaus gyventojai, sužinoję, kad atjoja kazokai, nutarė jų neįsileisti. Kaimo pradžioje nupjovė arti kelio augantį storą šakotą medį ir paguldė jį skersai kelio, o moterys, atsinešusios pelenų, bérė atjojusiemis kazokams į akis. Žinoma, iš to nieko gero neišėjo. Supykę kazokai dar labiau juos „nukotavojo“ ir ilgai dar čia pagyveno. Sau maistą ir arkliams pašarą émė iš žmonių ir išjojo tik tada, kai pas šiuos visai nieko neliko.“⁵

1920 m., kai Seinija atiteko Lenkijai, Bubelių mokykla, kaip ir visos to krašto švietimo ir kultūros įstaigos, buvo uždaryta. Tuo metu „Albinas mokėsi savarankiškai – iš sesers gimnazistės paliktų vadovėlių ar atostogaujančių moksleivių padedamas. Aptikės Seinuose, Lietuvių prieiglaudos kluone, atsidūrusi „Žiburėlio“ gimnazijos biblioteka, skaitė viską iš eilės – Maironių, Žemaitė, Tarasa Ševčenką, Ksaverą Vanagėli... Knygų imdavo ir iš Seinuose paliktos poeto kunigo Motiejaus Gustaičio bibliotekos“.⁶

A. Žukauskas rašė: „Dienos praeidavo prie darbo, vakarai ir išnaktės prie knygų. Pramokau lenkų ir vokiečių kalbas. Puiki Liudo Giros ir Maironės romantika, Kudirkos pozityvizmas ir satyra mokė mane literatūrą pažinti. Pats pradėjau kurti.“⁷

Nukelta i 7 p.

¹ Eugenija Pakutkienė „Prisimeinant poetą Albiną Žukauską“, Aušra, 2010/18. El. versija: <http://www.ausra.pl/2010/1015/ep.html>.

² Seinų parapijos archyvas.

³ Alma Lapinskienė „Vilniaus lietuvių literatūra“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, 2008, p. 193.

⁴ Albinas Žukauskas „Kas skradžiai prasmegą“, in: Tarybų Lietuvos rašytojai, Vilnius, Vaga, 1967, p. 324.

⁵ Albinas Žukauskas „Pradžių pradžios tąsą tąsa“, Aušra, 1978/4, p. 7.

⁶ Ten pat, p. 7–8.

⁷ Eugenija Pakutkienė „Jurgis Burdulis Okupacijos naktis“, Aušra, 2009/05. El. versija: <http://www.ausra.pl/2009/0905/Okupacijos%20naktis.htm>.

⁸ Alma Lapinskienė „Vilniaus lietuvių literatūra“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, 2008, p. 193.

⁹ Albinas Žukauskas „Kas ta poezija? Kam ji?“, in: Poezijos pavarai'71, Vilnius, Vaga, 1971, p. 30.

Albinas Žukauskas. 1982 m.

Statomas paminklinis akmuo. 2011 birželio 1 d.

Albinas Žukausko paminklas. 2011 rugpjūčio 23 d.

Nepastebimi svetimiesiems

Rasa TAMONYTĖ

Penkių poezių knygą autorius Alfonso Bukonto knyga, sudaryta iš keturiuose jo rinkiniuose jau publicuotų eileraščių, – lyg poeto bandymas atsigrežti atgal. Tarytum būtų ketinama netiesiogiai, nepratariant nė vieno naujo žodžio, išsisakyti apie vieną savo gyvenimo poeziją. Skaitytojui pateikiamas nelyginant kondensatas su paties autorius garantija. Per-skaičius rinkinę lieka patvirtinti, kad tai iš tiesų žinancio, savo žinomą fiksuojančio, *atspaudžiančio*, drįstančio viešai apsispresti, nebajančio savo apsisprendimą liudyti poeto knyga.

Ši rinktinė tarytum vienas ilgas, tačiau susyguotas poetinis kūriny, simfonija ir orkestras vienu ir tuo pačiu metu. Arba vienas sutvarkytas gyvenimas. Darinys, prie kurio mums, skaitytojams, būtų galima nieko ir nepridurti. Galų gale jis juk užbaigtas, *atspaustas*, tuo tarsi patvirtinant nenorą keistis arba netikėjimą kokios nors valingos, perteklinės kaitos prasme. Pakės ką nors „prieš“, suabejojės, abejotum gyvo žmogaus nepakeičiamą individualybę, kuri analogiška biologiniams piršto atspaudo individualumui. Taigi bet koks „prieš“ tokiam kontekste būtų ne daugiau nei juokingas.

Apžiūrėdamas beveik stebiesi, kaip tokia knyga apskritai galėjo į tavą rankas pakliūti. Rėksmingais ar perdėm išraiškingais viršeliais apsirengusiu leidiniu apsuptyne ji labiau panasi į tylų, klasikine eilute apsitausiusi žmogu. Tik iš arciau atsiveria šio nepastebimumo *prabanga*: taurus apdaro (viršelio) audinys ir sidabro puošmenos yra pirmasis turinio ir esmės pažadas. Net jei sunku suprasti, ko šis asmuo apskritai atejo į knygų *balių*, jeigu jau toks tylus ir primytinai siekia būti nepastebetas... bet ar tikrai to siekia?

Tokį vengimą būti pastebėtam gali vertinti ir kaip racionalumą, nerorą švaistyt laiko užmezgant ryšį su kitomis, tau svetimomis kalbomis kalbanciais asmenimis. Kažkada nepastebimosios įvaizdži samoningu rinkdausiai tik todėl, kad turėjau slaptą ir net man pačiai miglotą siekį būti pastebėtai vien tik tų, kurie man iš tiesų svarbūs ir kurie galėtų su manimi susikalbėti kažkokiai ypatinga, nedau-geliu skirta kalba.

Tai, kad į mano rankas pateko „Pirštų atspaudo“*, gali būti ir užuominia, jog esu priskirtina kažkokai speciai-liai, A. Bukontui gerai žinoma kalba susišnekanciąjį bendruomenei. Kitu atveju tvarkingas knygos kostiumas – vieną akimirkā priemonėmis prigimtinį kūno ir kraują drabužių, o kitą – burgundiško vyno spalvos vyskupo drabuži – man į akis nė nebūtų kriteš. Gal net priešingai, pirštų atspaudo pa-minejimas teprimint Augusto Strindbergo romano personažą, pasibaurė-jusi ant baldo paliktais moters pirštų atspaudais.

Ką gi, būdama A. Bukonto knygos skaitytoja, atpažino joje šių elucių au-torę? Galbūt ką nors panašaus galėtų atpažinti kiti šio poeto įšivaizduoja-mos bendrijos nariai?

Svarbiausias ir iki šiol man aktua-lus dalykas, kurį radau „Pirštų atspaudo“, buvo *suvienijimo ar susivienijimo perspektyva* ir troškulys, prie-sybių harmonijos ižvalgos arba bandymas atpažinti mus supančią harmo-niją, nepaisant įvairiopo prieštaringu-mo. Nepaisant, tikėtina, skausmingo perlydymo: „Aš perlydziau save / I Saulėtekio šerdį / Žuvis ir žvaigždė“.

/ Žmogus ir metalas / Prabyla, / Viens kitam atsiliepia“ („Sapnas prieš nu-bundant“, p. 40). Šis perlydymas kyla iš vizijos: „sako, yra toks miestas“, ku-riame nei liūdna, nei linksma, kur už-gesus žiburiams žmonės gražina juo-ką ir ašaras, o užsidegus žiburiams nauji lankytai užima vietas („Sako, yra toks miestas“, p. 39).

O jeigu kartais pasiodytu, jog to-kiuo miesto nėra, poetas pats jį sukurs: „Sukurus žmones ir gyvulius, / Že-mė, meilė, metalą. / Tamša negašdins vaikų. / Su ugnum draugaus vanduo“ („Kalmų aušra“, p. 62).

Tačiau dar dažniau poetui nepri-reikia kurti to trokštamo harmonijos miesto, nes jis mato visa apimantį su-vienijimą liudijančius priešbių aidus savo asaroje ir sýpsenoje: „...O ašara mano žvilga – kaip ašmenys – / Ro-mos gladiatoriaus akys. / ... O sýpsen-ią mano parduoda turge / Drauge su ridikeliais. / ... O ašara mano kranta ant laivo, / Kuris – kas akimirką – skesta. / ... O sýpseną mano gaudo vaikai / Lyg saulės kiškutį.“ („O ašara mano...“, p. 64).

Pasaulių poetas regi kaip dvi rankas, kurios gali būti švelnios bei atsargios, tačiau gali ir plėšriai čiupti laimikį, būti aikštengios, nekantrios, o galiausiai, nebepajégdamos nulaikyti naštos, jos puola viena kitą, susinaikina drąsioj ugny... bet ir tada „svyra viršum jų gėlę švelni“. Kitaip sakant, ir po gaisro yra laiko švelnumui, kuris niekur nedingo („O kur maciau...“, p. 77).

Ryši su kitu žmogumi poetas ma-to kaip ejimą „pasaulių sąnariais skaidriais“, kai nuskaitėjama tiek, kad pro tokiai bendrys tarsi pro lan-gą galima matyti ir girdeti, kaip kalasi daigas, žvanga kujis, skyla šviesulai erdvė („Rugsejis“, p. 72).

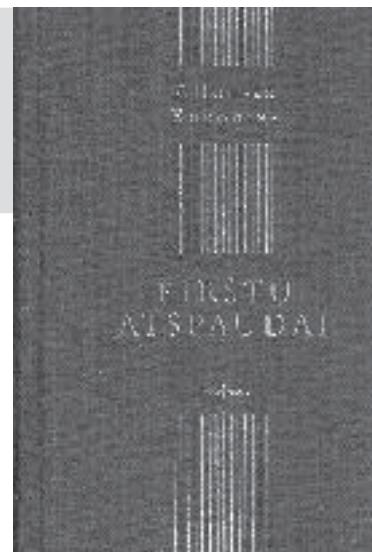
Panašius motyvai suskamba ir kituose eileraščiuose, vietomis peraug-dami į primytinį imperatyvą: „Ne-griaulk pasaulio į dalis, / Bejėgis ir stip-rus budek. / O ta pusiausvyra ir liks / Kaip žalias lapas, kaip žvaigždė...“ („Pienių valanda“, p. 81).

Net grožėdamasis moterimi, jos ti-kėjimu akimirkšnio jėga ir linijų šoki, poetas teigia, kad šiuo tikėjimu moteris lygi beformei gelmei. Anks-testeni eileraščių imperatyvą čia kei-čia klausimas, kuris panašus į santūrų išminties paraginimą: (...) Ar gali-sykiu // Tu jas apgaubti lyg birželio skliautas? / Esi mylėjės jas? Esi jas jautes / Kaip seseris, kaip šviesą su tam-sa?“ („Moteris prie jūros“, p. 125).

Šalia šio susvienijimo troškulio ir vienovės vizijos „Pirštų atspaudo“ galima atpažinti ir poeto liudijamą *prasmés prievolę*, tiesioginį ir netiesioginį nurodymą jos ieškoti, išsineriant iš beprasmybės ar nuodėmės dra-bužių, iš jais saistinčios istorijos („To-limas varpas“, „Arfa grojantis ange-las“, „Rugio prisikėlimas“, ciklas „Kā man kalbėjo“), kartais nesusilaikant ir nuo paniekos aplinkai, saviniekos, pasibodenėjimo („Skridimas ratu“, „Die-vų mirtis“, „Grimasos“).

Į atskirą grupę, nebijant rizikuoti ir ivardyti, būtų galima išskirti eileraščius, kuriuose, nevergiant intymios ir asmeniškos refleksijos, liečiama žy-dų genocido tema, individualų išgy-venimą abstrahuojant iki universalios smurto, skausmo, netekties ir nelais-vės temos („O broli, mano krūtinėj“, „Gaudžia pušų varpinės“, „Motina“, „Mane sušaudė Varsuvoj per patį vi-durdieni“, „Prisiminkim – vėjas supa“, „Medžioklės baladė“).

Kad žydų tema tiesiogiai susijusi su A. Bukonto biografija, geriausiai, suprantama, žino saviškiai, tačiau ne tik jie, nes tai slaptas dalykas. Tiesa, svetimiesiems užteks ir šių eileraščių universalumo dozės: ir čia autorius lieka ištikimas vienovės vi-

Ledinis sekmadienis

Atkelta iš 3 p.

Kad kažkas iš esmės negerai, Adomas suvokia tik per antrąjį klap-pimą, po nuolankiojo „Viešpatie, nesu vertas, kad ateitum į mano širdį...“, kuris kiekvieną sekmadienį muša jam į galugerkli karšta ašara. Akies krašteliu Adomas žvilgteli į šalia klūpančią Klementiną – žvilgs-nis nuleistas, smakro gyvaplaukiai giliai panardinti apykaklén, pečiai sugaužiai... Viskas kaip visada. O vis dėlto – ne kaip visada, nes klebo-nas, užuot ramiai nurijęs tą menką gurkšni bažnytinio vyno, sunerimsta, snibžda kažką zakristijonui, tas linktelii, kluptelii, bėga į zakristiją, gržta, vėl kluptelii, linktelii ir tiesia klebonui... arbatinį šaukšteli!

Sumos pabaiga Adomui – jau kaip sapne: Komunija, padėka, pa-laiminimas...

Kai jiedu su Klementina pasigul-do į rogeles vis dar šiltus kopūstų slégimo akmenis, kai paleidžia ro-gutes pirm savęs į pakalnę, kai pa-sieki pagaliau namus ir – patys lyg tie kopūstai! – lapas po lapo išsine-ria iš žiemų apdarų, kai susėda prie stalio pietyl valgyti, Adomas stai-ga ima ir garsiai pravirksta. Su dide-liu šaukštū dešinėje rankoje, sriubos srebienujuo šaukštū...

– Neverk, Adomai! Viskas jau at-verktai! Iki paskutinės ašaros, – bando įj suraminti žmona, manydama, kad jautriai išsidės vyras ir vėl aprauda abieju nelaimėlius – garbanči Rim-gaudą, kruvinai nuvožtai pakausi, ir Laurutę, apsinuodijusia savo pa-čios krauju, ir, žinoma, Rugilę, bū-simą daktare, o taip, deja, ir nesu-pratusi, kad abipusis plaučių užde-gimas – menki juokai. Dvyneliu, gi-musiu dar prieš Rimgaudą, Klemen-tina šią akimirką neprisimena. Per daug skauda motinai dyvynes, kad prisimintų, todėl jos ištrintos iš atmin-ties, aklai ir negrižtamai užmirštos. O be reikalo! Nes kaip tik dvynelės da-bar prigludo Adomui prie šonų. Eg-lutė – iš kairės, o Liepa – iš dešinės.

– Net Kristaus kraujas – į ledą! – sukūkciaj Adomas. – Net Kristaus kraujas... – Adomai, nurimk! Tai tik vynas! Bet Adomas Ropé né nemano nu-rianti.

– Kristaus kraują – šaukšteliu?! Kaip kokią uogienę...

Dvynelės priglunda dar arčiau. Sualsuojā Adomui tiesiai į pliką pa-kauši. Bet ne šiluma padvelkia į Adom-ai iš jų burnų, o lediniu speigu.

– Tu kala! – jis staiga pakelia šaukštą ir balsą. Šaukštą, kad po ran-ka, o balsą – pirmą syki per keturius dešimtis sykių nugyventų metų.

Klementinai net kasnis užstringa. O akys ant kaktos – kaip tie mėsos kukuliai, kuriuos abudu Ropés taip mėgsta ir kurie šiandien plūduriuoja sekadmienio barsčiuose.

– Tu, Klementina, tu! – dar syki rikielti Adomas, paskui pakyla ir tvir-tu kumščiu vožia žmonai į tarpu-meitę.

Dunksteli tarpumentė, atšoka ne-lemtasis kąsnis, bet veizolai į orbitas nesugrižta. Dabar Klementina akis sprogina jau dėl to, kad vis dar nesuvokia, kaip turėtų vertinti vyro poel-gą. Kas čia, po galais, buvo – pagalba jai, netycia užspringusiai, ar begėdi-siai smurto aktas, pasinaudojus pa-lankiai susiklosčiusia situacija?

Kadangi esminišius klausimus Kle-mentina, kaip ir didžiuma moterų, linkusi spręsti greitai ir kaip įmano-ma efektyviai, nieko nelaukus i puo-la į ašaras. Tačiau virtuvėje verkti – buitiška, smulku, neestetiška. Todėl Ropienė užsidaro miegamajame. Nors duru nebarikaduoja. Net kab-liuku, įsuktu dar taip laikais, kai vai-kai tebebuvo maži, neužsikabina. O kam? Reikės – Adomas ir kabliuką nudaus, o jėis!

Tačiau Adomas nebėga iš paskos. Jis sėdi virtuvėje, lyg žmona jam nė kiek nerūpetu, ir maisto, kad Klemen-tina labai netikusiai pasielgė, kai nu-sprendė – viena pati, su niekuo ne-pasitarusi! – atiduoti jų dyvynes, Eglę ir Liepą, valstybei auginti, „val-diškai“. Lediniu šalciu padvelkė na-mų sienos į Adomą tą kartą. Tokiu pat lediniu, koks pasitikėti šiandien bažnyčioje, kokį pajuto ką tik, iš-vaizdavęs, kad abi mergaitės – už jo nugaros. Parėjo po pamoką, o Eglės ir Liepos nėra! Viešpatie, kaip jis jų pasigedo! Ne vien jų pačių, bet ir tū menkų daiktelių, kuriuos žmo-gaus namuose turi augantys vaikai!

„Taip bus geriau“, – pasakė Kle-mentina.

„Kam geriau? Joms? Ar tau?“

„Visiems. Negi mane, kad ati-duosi savo kūną ir kraują Tyriliukų patyčioms?“

„Bet, Klementina!“

„Nenoriu girdėti jokių „bet“, Adomai! Patylėkiva verčiau...“

Ir tylėjo Adomas. Iki pat pirmo sekadmienio. O jau tada subruzdė praustis, skustis, baltonių spintą griožti. Nepratusi, kad vyras nuo ankstyvo ryto taip triukšmautų, Kle-mentina žiūrėjo į Adomą nustebusi, sunerimus.

„Kur?“

Juk tada sekadmieniai buvo ne dabar. Bažnyčios abudu Ropės anuomet baidyti baidesi. Kaip prie-skarario žirgai automobilio. Net žeg-notis abu jau buvo užmiršę.

„Vaziuosiu.“

„Nevažiuok, Adomai. Direktorė sakė, kad bus geriau, jeigu nelankysime. Kol kas... Tegul naujoje aplin-koje apsistirpa, tegul adaptuojasi...“

Ir Adomas, pusbalsiu kartodamas tą ausiai nemalonų „adaptuojasi“, nusiriso kaklaraištį, nusivilko baltinius, padėjo į vietą ką tik nubliz-gintus batus.

Sekadmienis vėl tapo, koks visa-da – namuose grojo radijas, šlamėjo Klementinos vartomai „Tarybinės moters“ puslapiai ir bolavo „Tary-binis mokytojas“, kurį priešais nosi pasidėjo Adomas. Juk jiedu – ne li-tuanistai, jiedvėti nerūpejo savaitgalį kalnus rašomųj darbų taisity.

Tikta šalta paliko Adomui visa-me ūdėties plotę. Mirtinai šalta, nes maniežie nevirkavo mergaitės, nezir-zė į nesiprasė ant rankų.

Ar būtų atsilės Adomo kraujas, jei būtų galėjęs pasisodinti vieną savo dvynelių ant kairiosios šlaunies, ant-rają – ant dešiniuosios?

Tiek jos ir tegalėjo, tos dvi mer-gaitės – spinduliuoti tėvui savo gležnį kūnelių šilumą. Žmogiškos bū-tybės, Eglė ir Liepa. Du maži žmo-geliukai, o lyg ir ne žmonės...

Laimė, bent jau palaidotos dermai. Su kunigu. Ne taip, kaip kiti trys...

Prakeikti laikai!

Prakeiktas gyvenimas...

Per tai – ir atgaila.

Norėt pakilti Adomas, norėt ei-ti pas Klementiną, atsiprašyti, pra-šyti, kad nebeverktų, gana jau pats apsiašarojo lyg mažas, nes yra juk ir jo kaltės abiejų gyvenime – taip ne-būna, kad vienas kuris juodai juodas, o kitas sventasis, tačiau nekyla. Dvynelės neleidžia. Laiko apsikabi-nusios Adomą, vytė apsivijusios – kaip du apyniai vieną virpstą.

Akménų nepadėjau į vietą, roge-lių į malkinę neįstumiau, – sako jis dukterims, Eglei ir Liepai, kurios glaudžiasi artyn taip sunkiai, kad net dusina. Ir nė lašo šilumos iš to glaudumu Adomui.

Motina viena pati trūkį gaus, – vėl sako Adomas.

Nors gal ir nesako... Nes virtuvėje tylu tylu. Nelyginant bažnyčioje. Kai šiatai siaubingai šalta ir nėra nė vieno žmogaus.

Minint Albino Žukausko 100-ąsias gimimo metines

Atkelta iš 5 p.

Pirmuosius eilėraščius A. Žukauskas pradėjo rašyti tėviškėje eidamas keturioliktus. Pluoštą jų nusiuntė į „Jaunimo draugo“ redakciją Vilniuje, iš kurios sulaikė netikėtai atsakyto: „A. garbės žodžiu patvirtink, kad mums atsiųstų eiliu iš kur nori nenu-siraše ir atsiusk mums tikrą savo adresą, tai su mielu noru talpinsime, nes eilės tikrai gražios.“¹⁰

Albino tėvai, pamatę, kad jų sūnus labiau linkęs prie plunksnos nei prie norago, 1931 m. išleido jį į Vilnius Vytauto Didžiojo gimnaziją. Poetas paliko gimtinę, į kurią retkarčiai grždavo kaip svečias. Ne tuščiomis. Atveždavo bibliotekoms ir mokykloms knygų, susitikdavo su moksleiviais. Pusko Kovo 11-osios licejus bei Dariaus ir Girėno mokyklas bibliotekoje, taip pat Juozo Vainos etnografiniame muziejuje yra ne mažai knygų su Poeto išrašais. Albinas mėgo lankytis gimtajame krašte. Apie vieną iš tokų viesnagių rašė: (...) šiaurės Lenkijoje daugiausia sau-lės spinduliu, tad reikia pasinaudoti proga aplankytį mūsuose populiarai vadinančią mažają Lietuvą! Pusko Seinų kraštą. (...) Atvažiavę į Seinų turui paproči pirmiausia aplankytį mūsų poeto vysk. A. Baranauską kapą katedroje (...). Apsilankęs Seinuose pasijunti, kad esi jau pusiau Lietuvoje, lyg Vilniaus krašte. Tai vienur, tai kitur girdisi lietuviškai šnekant praeivius. Būti Seinuose ir neapsilan-kyti Draugijos Centro valdyboje bū-tų negražu. Ankstyvesnės Centro valdybos patalpos nelabai viliojo atvažius Draugijos narius, kas kita šiuo laiku. Patalpos erdvios, gražiai sutvarkytos, visur pavyzdinė tvarka, malonūs darbuotojai visada gerai nu-teikia svečią – išeini patenkintas, nes buvai sutikęs tautietį, draugą, bičiu-lį. (...) Kas ilgiau nesilankė Puske, tas tikriausiai bus labai nustebintas šio miestelio augimui. Jeigu prieš ke-lelierius metus čia dominavo dvibokštė bažnyčia, tai šiuo laiku virš Pusko dominuoja mokykla su gimnasti-kos salėmis, puikiu bendrabučiu ir daugiabuciu mokytojų namu. Daug pristatytą privačių namų, parduotu-vių, baigiamas statyti restoranas, nau-jai įsikūrė bankas. Cia yra vienintel-liai Lietuvių kultūros namai Lenki-jone, prie kurių veikia puikus estradi-nis ansamblis „Punia“, moterų ok-teatas bei garsus choras. Svarbū vaid-menį čia suvaidino vienintelė Len-ki-jone ir viena iš dviejų už Lietuvos

ribų lietuviškoji gimnazija (viduri-nė mokykla), kuri per dvidešimt me-tų išleido daugiau kaip 300 absol-ventų. Trečdalis jų jau baigė aukštā-sias mokyklas ir šiuo laiku darbuojasi Liaudies Lenkijos intelligentų gretose, keletas jų ir daktaro laipsnius mēgina gauti. Puske gyvena dau-guma lietuviškosios intelligentijos, o šiuo laiku Puskas tai jau ne medinis bažnytkaimis, o miestelis su virš pen-kiaiš šimtais gyventojų, kurių planuo-se puikūs sumanymai vis gražiau puošti savo gyvenvietę.¹¹

A. Žukausko tévynainiai neuž-miršdavo savo didžiojo sūnaus. Apie vieną iš literatūros renginių, skirtų Poeto kūrybai, rašė Lenkijos lietuvių laikraštis „Aušra“: „Antroji koncer-to dalis išsiųsti skirta buvo garsiam bubeliokui iš Seinų valsčiaus, į kunkuliuojančius poezijos verpetus pa-sinėrusiam Albinui Žukauskui. Pa-teikta čia gerą pluoštą kūrybos, vie-naip ar kitaip prisiminimais suaugu-sios su mūsų kraštu, jo apylinkėmis. Klausytojas labiausiai užkerėjo ato-kaita pakvipusi meilė ir prisirišimas gimtajam kampeliui, jo patiemis pa-prasciausiams žmonėms, mus supančiai, visiems gerai pažįstamai gam-tai. Vietiniam klausytojui be gal-o idomu buvo pažvelgti į jo pačio gimin-tinę per patirtimi apsinėšius Žukausko akinius... Albinas Žukauskas yra pirmasis mūsų žemietis, pelnęs mūzos šlovę ir laurus. Net atsistebėti negali, kaip jis buvo savo gimininėje mažai iki šiol žinomas.“¹²

Apie Albino brolius ir seseris

A. Žukausko krikštasūnūs ir arti-mas jo giminaitis Genius Latvys iš Klevų pasakoja, kad jo mama Aldona Žukauskaitė – Albino sesuo – iš-tekėjo už gretimame kaime gyvenu-sio Žukauskų sodybą. O. ir J. Kuosai su-remontoval namą ir kuriam laukui čia apsigyveno. Kuosams išsiškelus į Vo-kietiją, sodyba liko tuščia.¹³

Latvienė grįžo į gimininę, kur 1989 m. mirė. Jos dukra Česlava Lat-vytė ištekėjo už Petro Kuosos. Jie, turėdami savo ūki Rimkežieriuose, A. Žukausko téviškė ne nesidomėjo. Kai dukra Onutė ištekėjo už Jono Kuosos iš Vaitakiemio, jai apraše

leidimus bei pritrūktinti paminklines lentas prie numatyto objekto. Ta proga (...) mitingas Alb. Žukausko gimin-tinėje – Poezijos pavasario proga. Pro-paguoti ir organizuoti ekskursijas prie liet. paminklų su meninėmis progra-momis, tarp kitko, ir į Alb. Žukausko téviškę.¹⁴

A. Žukausko tévynainiai ne kartą siekė savo garsiojo sūnaus atminimą iprasminti paminklu arba memoriali-ne lenta: „Lietuvių kultūros paminklų Lenkijoje apsaugos komisijos darbo planas 1989“. Tarp kitų paminklų (...) suprojektuoti ir atlikti paminklines lentas (...) Albinui Žukauskui jo gimtinėje medinę lentą (...). Gauti

kitų augalų – anot Giedrės, tévas bu-vebės didis gamtininkas: jo sodelyje augo iš Veisėjų atvežta Sigito Gedos slyva, vyšnaitės, obelys, o na-muose – figmedis, citrinmedis, kinų rožė, o jau kaktusų – visa kolekcija. „Nors praėjo 25 metai nuo mirties, jo kaktusiukai dar vis gyvi“, – šyp-sojosi Giedrė. Žinoma, ji puikiai at-simena ir kokiaisiai laikais tévas kūrė, ir kad 1953 m. kovo 19 d. buvo su-laikytas – du mėnesius praleido sau-gumo rūsiuose, o kaltinimas buvo labai idomus: kodėl nežuvo karo metais? Tačiau, matyt, ji gerokai „pa-aulejo“, nes vėliau ne kartą savo šeimai skundėsi, kad stengdamasis išspausdinti tai, ką noriš, privalo pri-rašyti didelę dalį to, ko reikia...

Apie tai, ką reikalingo ir nereika-lingo prirašęs A. Žukauskas, tegul aiš-kinasi, jo žodžiai tariant, „žiniuo-nys“, tegul jau jie „čiulpsonoja, popi-na poezią, / (...) Zyzimą skleidžia sal-dų, plonų – / (...) ir stengiasi duoti to-ną / Kūrybinei politikai“ (A. Žukaus-kas, Albinas. ATODANGOS: Eilėraš-ciai. – Vilnius: Vaga, 1971). Tuo la-

bau tokia, šimtmečio proga. Be abe-jo, jiems geriau žinoti, kas kenkia, o kas padeda poezių, teisus ar ne bu-vo poetas, tvirtindamas: „Bodžiuosi eilėraščiais nugludintais, nušveistais, vietomis, regis, net kiaurai pratrintais šonais, nes, juos skaitydamas, junti prakaitą. O prakaito kvapas poezių labai kenkia“ (Tarybų Lietuvos ra-šytojai, Vilnius, Vaga, 1977, p. 534).

O gal toks pozūris kaip tik patiks mūsų jaunajai kartai? Nors, kaip sakė Giedrė, „mūsų vaikai net nesu-pranta, kaip buvo sudėtinga kurti meno žmonėmis iki 1990 m.“. Vis dėlto, nepaisant to „metlaikio“, kiekviename kūrybingam žmogui už-dėto „antsnukio“, akivaizdus, pasak Marcelijaus Martinaičio, „labai ryškus poeto etinis principas: niekam, niekur ir niekada negalima teikti pirmenybės dėl padėties, tautybės, išsilavinimo – net poetui. Ši principą išreiškia ne deklaracijos, o poeto pasakotojo intonacija, laikyse-na, veikiai – sukurtas personažas, toks lietuviškas triksteris, pirmą kartą mūsų poezyjoje pats ēmęs pa-sakoti“ (A. Žukauskas. Rinktiniai raštai. I t. p. 13, 14). Paradoksalu, nes pats poetas sakosi anaipolt nieko ne-pasakoje, nerašas, tik užrašas, tik pasiudodas kūrybiniam tingiliui,

se, ant vieškelio su nuosklanda link pušies, dar jaučiančios Albino Žukausko nugara, žiūriu į jo kiemo nuodėvą, sulaukusią neprailgstančios atgaivos „su žirginiais, meletomis, gegutėmis, strazdais brazdais ir jų lizdais, meiliom giesmelėm, barnais su varnaitėmis...“ Gal tikrai mes čia stovime karšinčiaus pobūvy, su alksniu padėjavimais, dil-gėlėm apėjusiai takais? Bet vieškelis dar šviečia, šviečia mokiniai veidai ir skamba žodžiai, pagalvoju, gal pri-sikels į mirusiu naujiems eilėraš-ciams, „su savo prakiltiniais, sirdingais kaip malda / Keiksmažodžiavimais...“ Poetas, ant pragaru briaunos nukaręs, kojom tabaluos, pasaulio neramybė-se paberbės viršilgių kūriuni. Poetas, kur-ris „Dar pusvyrū svajojo išgarsėsiąs amžiams, / Kai susprogdino Druski-ninkuose diktatoriaus Pilsudskio iš-vietę...“

Prisimindamas Albino Žukausko optimizmą rūstų, ten pat, ant Bube-lių vieškelio, pagalvojau, kad štai pa-matytis kokio knygyno lentyno naujai išleistą Poeto knygą, iliustruo-tą jo gimbos sodybos atspindžiais, dar šviečiančiais, dar žydičiais žoly-nais, žilsva samanėle apėjusiai rastais, iš proto besikraustanciais langais, o viršeliams pasitarnaus pušies žievėj įaugę poezijos ženklai... At-vertęs knygą pakartosiu per vieną skaitymą girdėtus Jo žodžius: „Po-etai pateka ir nusileidžia – / Darbai išlieka“. Kas gi be mūsų, vis apsilankančiu šioje gražioje poetinėje suei-goje, tai gali padaryti? Reikalinga žmogiška talka šioj pakelėj. Prisimi-niau 1982 m. „Semnotej“ įrašytą pa-linkėjimą: „Valio – su naujom knyg-gom, su poezijom, su sekimėm – brisk per visas Žvirgždes, velniai parautu.“ Briskim, Sigitai, velniai parautu... Ir laukim Krasnavo mokyklos mokinį piešinių ir žodžių apie Bubelių po-eta, kuris prisijaukinęs seną, gerą sau-lę, sugrēbęs rimų pradalgęs, švili-pau-damas atslubuoja dausomis... Juk vaikai pažadėjo mums ir Poetui.¹⁵

¹⁰ Alma Lapinskienė „Vilniaus lie-tuvių literatūra“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius, 2008, p. 194.

¹¹ Albinas Žukauskas „Mano išpu-džiai iš Suvalkijos“, Aušra, 1978/1, p. 19.

¹² Algimantas Uzdila „Poezijos premje-ra“, Aušra, 1978/3, p. 24.

¹³ Petro Kuosos pasakojimas.

¹⁴ 1989 m. LVKD archyvas.

¹⁵ Mykolas Karčiauskas „Poezi-jos atlaidai“, Literatūra ir menas, 2008-05-30, Nr. 3192. El. versija: http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3192&kas=straipsnis&st_id=12896.

2008 m. Poezijos pavasario svečiai prie Albino Žukausko pusės Bubeliuose.

Užkietėjės ne tik žodžiu žvejys

Nepamenu, iš kur ir kaip ir kam atsiradau,
Iš eketės išlindes, prolaikui
pusynais nubridau,

Ledokšnai sidabriniai ant blakstienų dygo,
Velninės dievo motinos

pusiauvelciui sulygo:
Už jauną sielą mažagylvo vaiko Garantinio paskyré šimtą margų laiko.

Žiugždadraiba

Ėmė ir praėjo tas šimtas margų lai-ko ir pasibeldė jubilejinis gimtadienis, deja, ne į Albino Žukausko Liu-barto gatvėje 14 numeriu pažymėtus namus, o į Anapilio, į kurį poetas iš-keliavo 1987 m. rugpjūčio 10 d. Bet šimtametį Bubelių bernioką prisi-minti su liūdesiu liežuvis neapsiver-čia, nes kas jau kas, o šis poetas taip smagiai prajojo per savo gyvenimą pasikinkęs „pegasą – kuiną – aikštū, bérą“, kad galim paskui jo „viršil-gius“ eilėraščius sekdamis tik pav-ydėti tos šviesios pilhatvés: „Išrovės obelį lyg dainą / Iš jos kartų, nešiau

per laiką, atnešiau, pasodinau / Į da-bartį, į būsimas kartas, tegul / Našom našauja atnašauja / Šakota obelis, / Linksmoji obuolkricių motina.“

Taigi ir sausio 12-osios vakarą į Vilnius mokytojų namus nenui-lstancio Juozo Žitkausko sukvieсти dzūkai nedūsavo, o šiltai ir nuotai-kingai paporino apie šį, anot rašy-tojo Romo Sadauskio, vieną žy-miausiu praėjusio šimtmečio Lie-tuvos poetų. Veronika Povilionie-nė nepagailėjo jo garbei ir dzūkiš-ku dainų pluoštelio.

Labai idomu buvo išgirsti Giedrė Žukauskaitė-Nogienė, kuri mie-lai pasidalijo savo prisiminimais apie tévą. Pasakojo, kad Poetas ra-šyavo nuo ankstyvo ryto iki 12 val. – „tai buvo šventas laikas, nei trys vair-kaicių, nei aš, jo vienintelė dukra, negalėjom trukdyti. Taip, jis buvo bohemas žmogus, mėgavo išgerti, bet niekada nemačiau jo girtą. Ir pats mėgindavo savo trauktinių užsi-raugti, darydavo iš žolelių kažko-kius „samariakus“, išdėdavo citri-nos...“ Beje, dėl žolelių, gélelių ir

kitų augalų – anot Giedrės, tévas bu-vebės didis gamtininkas: jo sodelyje augo iš Veisėjų atvežta Sigito Gedos slyva, vyšnaitės, obelys, o na-muose – figmedis, citrinmedis, kinų rožė, o jau kaktusų – visa kolekcija. „Nors praėjo 25 metai nuo mirties, jo kaktusiukai dar vis gyvi“, – šyp-sojosi Giedrė. Žinoma, ji puikiai at-simena ir kokiaisiai laikais tévas kūrė, ir kad 1953 m. kovo 19 d. buvo su-laikytas – du mėnesius praleido sau-gumo rūsiuose, o kaltinimas buvo labai idomus: kodėl nežuvo karo metais? Tačiau, matyt, ji gerokai „pa-aulejo“, nes vėliau ne kartą savo šeimai skundėsi, kad stengdamasis išspausdinti tai, ką noriš, privalo pri-rašyti didelę dalį to, ko reikia...

Apie tai, ką reikalingo ir nereika-lingo prirašęs A. Žukauskas, tegul aiš-kinasi, jo žodžiai tariant, „žiniuo-nys“, tegul jau jie „čiulpsonoja, popi-na poezią, / (...) Zyzimą skleidžia sal-dų, plonų – / (...) ir stengiasi duoti to-ną / Kūrybinei politikai“ (A. Žukaus-kas, Albinas. ATODANGOS: Eilėraš-ciai. – Vilnius: Vaga, 1971). Tuo la-

nebuvinui: „Kartais savo reikalui bandau vystyti savotišką ereziją, kad, sakykim, rašytojas pats neku-ria, jis tik užrašo tai, kas desimtme-ciaiš susiklosti liaudies, tautos, žmonijos sąmonėje ir pasąmonėje. Tariu, kad tada, kai tauta ar liaudis, telkama dvasinės kūrybines verty-bes, užpilda jomis visus savo pasą-monės užkaborius, ir jos net prade-da lietus per kraštus, noromis nenoromis ieškai išeities“ (Tarybų Lietuvos ra-šytojai, Vilnius, Vaga, 1977, p. 534).

O gal toks pozūris kaip tik patiks mūsų jaunajai kartai? Nors, kaip sakė Giedrė, „mūsų vaikai net nesu-pranta, kaip buvo sudėtinga kurti meno žmonėmis iki 1990 m.“. Vis dėlto, nepaisant to „metlaikio“, kiekviename kūrybingam žmogui už-dėto „antsnukio“, akivaizdus, pasak Marcelijaus Martinaičio, „labai ryškus poeto etinis principas: niekam, niekur ir niekada negalima teikti pirmenybės dėl padėties, tautybės, išsilavinimo – net poetui. Ši principą išreiškia ne deklaracijos, o poeto pasakotojo intonacija, laikyse-na, veikiai – sukurtas personažas, toks lietuviškas triksteris, pirmą kartą mūsų poezyjoje pats ēmęs pa-sakoti“ (A. Žukauskas. Rinktiniai raštai. I t. p. 13, 14). Paradoksalu, nes pats poetas sakosi anaipolt nieko ne-pasakoje, nerašas, tik užrašas, tik pasiudodas kūrybiniam tingiliui,

Nukelta i 9 p.

Etažerė

Damoms

Jurga TUMASONYTĖ

Ir be specialaus sociologinio tyrimo žinoma, kad moterų skaitytojų auditorija yra gerokai didesnė nei vyrių. Statistinė moteris mėgsta sugraužti bent jau vieną atostoginį romaniuką per metus ar pasklaidyti patarimų knygeles, kaip elgtis su gėlėmis, vyrais, pinigais, namais, gyvūnais ir kitaip naudingais daiktais. O kur dar ekranizuoti romanai! Statistinė moteris dažniau lanko ir bibliotekas negu statistinis vyras. Todėl, savaime suprantama, išleidžiama kur kas daugiau į šią auditoriją orientuotų leidinių. Rašytojos rašo moterims, kurių iškinamus (arba ne) levens dukterų personažus – rašytojai neatsilieka. Tieki moterų, tiek vyru rašomoje „moteriškoje literatūroje“ dažniausiai laikomasi tradicinio patriarchalino modelio: moters lytiškumas tapatinamas su jos seksualumu, kurį inspiruoja vyriška fantazija. Lytys kuriamos remiantis binariniais skirtumais: graži moteris / „kietas“ vyras“, aktyvus / pasyvi, viešas / privati, stiprus / silpnas ir t. t. Bet nenorėčiau užsižaisti feministiniu diskursu ir dairytis konkretias sąvokas atitinkančios dailiosios literatūros, kurią galima būtų smagiai išspekti. Šiuo verstiniu knygų apžvalgą siejanti tema – moteris. Kaip įrankis, pasakotoja, rašytoja arba auditorija. Apžvelgiamus leidinius pasirinkau vedama intuicijos.

Paula McLain „Paryžiaus žmona“: romanas. Vertė Anta-nina Banelytė. – „Vaga“, Vilnius, 2011.

Amerikiečių rašytoja P. McLain knygoje „Paryžiaus žmona“ mėgina rekonstruoti biografinę Hedlės Ričardson – pirmosios Ernesto Hemingvėjaus žmonos – istoriją. Pasirinkusi pirmajį asmenį, autorė dėliojo žinomus faktus apie poros gyvenimą ir iš moteriškos perspektivybos kuria atskirą asmenišką santykį su prarastosios kartos rašytoju ir mergišiumi Ernestu Hemingvėjumi. Pasakojimas prasideda 1920-aisiais, kai jau senmergė Hedlė susipažista su jaunučiu Ernestu, ir tėiasi iki jų išsiskyrimo, inspiruoto kitos žavesių moters.

Didžiausias šio romano trūkumas – jaučiamas vienpusiškas rašytojos žavėjimasis minėtu laikotarpiu, padedantis ne kuo autentiškiai jį atkurti, bet angažuotai romantizuoti: „Ak, tie palei pastatus nusidiekiantys šešeliai, tiltai, iki skausmo graudinantys širdis, ir skulptūriškai dailios moterys juodomis siauromis prigludusiomis Šanel suknelėmis – rūkančios atlošusios galvas, besijuokiančios...“ (p. 11). Taip susiduriame su muziejine istorija: žavių daiktų ir personažų rinkiniu. Kadangi dabar atsigržimasis į praeitį labai madingas, toks romanas turėtų atrasti savo auditoriją, kuri žavisi retro Paryžiumi, margas-palve XX a. pr. Prancūzijoje gyvenusių rašytojų gauja.

Dvidešimt vienerių Ernestas Hemingvėjus vaizduojamas kaip itin

vyriskas, stiprus, ambicingas ir gabus vyrutis, o Hedlė – graži, silpna, kukli mergina. Stereotipinis lytiškumas tarpukaryje būtų visiškai suprantamas, jeigu ne pačios Hedlės personažas: ji pilka ir necharizmatiška asmenybė, kurios pasiaukojimo istoriją ir meilę idealizuojant būsimajį pasaulinį rašytoją, skaityti siek tiek nuobodu. Nepaisant to, knyga „skaitosi“ lengvai: vietomis per daug melodramiška, vietomis įdomu. Dialogai itin patetiški, perdėm literatūriški (pastabos kliūva ir vertėjai), todėl sunkiai iškinā. Išjausti trukdo autentiškos veikėjų kalbos nebuvimas:

„ – Pasakyk, kas blogai, – paraginai. – Gali man sakytis viskā.

– Nežinau. Aš žluges. Praeitą naktį nemiegojau.

– Ar gailiesi vedės? – Pamégina pagauti jo žvilgsnį. – Jei taip – aš tave suprasiu.

– Nežinau. Tiesiog jaučiuosi bejėsis. – Ernestas pasitryne akis savo vilnonio švarko rankove. – Sapnuoju košmarus. Jie tokie tikroviski. Girdžiu minosvaidžio šūvius, jaučiu savo batuose pliumpint kraują. Prabundu visas suprakaitavęs ir bijau užmigtį“ (p. 95).

Laikotarpis, kurį Hemingvėjus praleido Paryžiuje su pirmaja žmona, labai dosnus žymiu veikėjų, prarastosios kartos nuotaiką, madų ir žavių girtuoklyscių. Romane matome, kaip šiuolaikinės rašytojos sąmonė mėgina smulkiai atkurti idealizuojamo laiko moters mentalitetą.

Knygą verta skaityti, jeigu norite atsipalaiduoti ir žavítės E. Hemingway’aus asmenybe, alpstate dėl retro dalykelių ir Woody Alleeno filmo „Vidurnaktis Paryžiuje“. Ji patiks, jei nekreipsite dėmesio į ką tik išvardytus trūkumus ir pasinersite į nuosekliai, aistringą praėjusio laiko rekonstrukciją.

Jessica Kerwin Jenkins „Dailioji enciklopedija. Žaisminga elegantiškų malonumų istorija“: roman. Vertė Agnė Puzauskaitė. – „Vaga“, Vilnius, 2011.

Simpatišku viršeliu ir skoningai iliustruota knyga, parašyta žymios moteriškų žurnalų autorės, rekomenduojama „Sekso ir miesto“ autorės Saros Džesikos Parker. Ižangoje rašytoja pažymi, kad šia knyga bus siekiama sukelti „stiprų malonumo, džiugesio jausmą“. Enciklopedijoje aprašomi išvairiausi daiktelių terminai ir atskiri žodžiai.

Kiekvienas jų veda prie atskirų pasakojimo etiudų, apipintų dailiu stiliumi ir nuorodomis į išvairiausias meno, mados ir kitų sričių asmenybes. Pavyzdžiu, skyriuje „Greitis“ kalbama apie Marcelio Prousto pomėgi važinėtis mašina žvelgiant į greitai slenkantius objektus ir dėl to patiriant neapsakomą malonumą.

Apskritai ši knyga – hedonistinio skaitymo akimirkos: lengva, ištraukianti, pažerianti naujų istorinių faktų. Abécéline tvarka sudėti terminai (tokie kaip: *aukštakulnai-batai, klajokliai, konfeti, kvintesen-cija, pieno vonios, Ogi, svirpliai, ūsafraanas*) padeda kurti grakščius pasakojimus apie prabangą ir estetiką. Tiesa, daugelis temų tikrai mergaitiškos: „Vaikystėje Kiki rausvinavo skruostus ir lūpas žiedlapiais, kuriuos nulupdavo nuo dirbtinių mamos pelargonijų ant židinio atbrailos, o antakius juodindavo nudegusiai degtukais. Kai persikėlė gyventi pas amerikiečių avangardo fotografi Maną Ray ir pagarsėjo kaip jo geidilingų aktų pozuotoja, jis ēmė keisti Kiki gražinimosi iprocius“ („Dažytos damos“, p. 63).

Knygą skaityti verta, jeigu mėgstate dailiai įvilkus istorinius faktus, maga sužinoti apie naujus mados ir meno astovus, patiko romanas „Silva rerum“ ir norite atskivęti po sunkiasvorės literatūros arba minčių apie igrišiusių kasdienybę.

Vladimiras Sorokinas „Trisdešimtoji Marinos meilė“: roman. Vertė Irena Potašenė. – „Kitos knygos“, Vilnius, 2011.

„Trisdešimtoji Marinos meilė“ – tai ne rožinės tematikos romanas, o liūdina praėjusių laikų satyra, kurios pagrindinė veikėja yra ne tik moteris, bet dar ir moterų kolekcinnė. Pas mus jau gerai atpažįstamas alternatyviosios leidyklos „Kitos knygos“ leidžiamas autorius Vladimiras Sorokinas „Trisdešimtai Marinos meilė“ paraše brandžiojo socializmo, dar kitaip – sastingo, laikais 1984-aisiais kurortas romanas pirmiausia išverstas į prancūzų kalbą ir nedideliu tiražu išspaustintas „Lieu commun“ le-

dykloje Paryžiuje. Tėvynėje knygė išleista tik 1995-aisiais, o 2011 m., Irenos Potašenė išverssta, ji pagalau dienos šviesą išvydo į Lietuvą.

Apie ką šis romanas? Pirmiausia apie pilką ir veidmainišką komunistinės Rusijos visuomenę, kurioje gyvena Marina – trisdešimtmetė nimfomanė, kaip Kazanova kolekcionuojanti turėtas meilžes, bet nevengiant kontaktu ir su vyrais. Ji dirba muzikos mokytoja liaudies kultūros rūmuose, nežmoniškai daug dulkiniški, skėsta dekadanskoje kasdienybėje, neturinčioje jokių ryškesnių prošvaisčių, myli dvidešimt devintą savo moterį, draugauja su disidentais. Iš pažiūros mechanika ir skaityojams iki galio neatskleista veikėja patiria regėjimą ir apytiksliai knygos viduryje pradeda laukti savo trisdešimtiosios ir galutinės meilės. Matome, kaip po truputį mergina nusivilia savo gyvenimu ir tikisi viskā pakėsinančio išganymo: ir jis ateina.

I nuoseklų pasakojimų įterpiami prisiminimai, iš kurių matome, kaip formavosi Marinos charakteris. Aktyvus jos personažas konstruojamas kaip tipiškas vyriško geismo objektas. Sužinome, kad protagonistė nuo pat vaikystės spinduliai destruktyviai seksualine galia, kuriai nebuvo abejingų ir kuriai atsispirti nepajėgė net jos tėvas, taip pat mažametės Marinos pirmuoju vyru. Slegiamas kaltės jis nusižudo, o motina nuteka į kitą kraštą, palikdama dukrą senelės globali. Marina ima mokytis skambinti pianninu, tačiau patyrusi piršto traumą taip ir netampa garsia pianiste, todel pradeda dirbtį muzikos mokytoja: dažnai pabrėžiama inteligenčės Marinos viršenybė prieš bukų proletariata.

Veikėja išsimyli paauglystėje – suviliota yresnės merginos. Pasakojime nereflektuojamos praeities žaizdos, nesiilgima anksti prarasatos vaikystės ir šeimos. Vienintelis Mariną kamuojantis egzistencinis klausimas susijęs su sovietų valdžia: „Labiau už viskā pasauļyje Marina nekentė sovietų valdžios. Ji nekentė melo ir kraujø persmelktos valstybės, kuri kaip melsvai raudonas vėžinis darinys metastazavo ant švelnai žydro Žemės kūno. (...) O aplink grumdėsi nutriuš namai, vargas vitrinos abejingai siūlė nykias prekes, nykiomis gatvėmis važinėjo suklerios mašinos. Ir po visu tuo, po aukštiniaus Stalino epochos pataisais, po žaisliniu Kremliumi, po

šiuolaikinius bildingais, gulėjo balsios GULAG'o mašinos supre-suoti milijonų nukankintų, nužudyti kaulai...“ (p. 93-94). Tačiau iš pirmo žvilgsnio Marina labai chameleoniška ir universalė: sutarianti tiek su disidentais, tiek su partiniais, tinkama tiek vyrams, tiek moterims. Be viso to, laisvamė Marina įgyvendina maišto idėjų: paslapčia vagia valstybės sviestą iš parduotuvų, skaito draudžiamą literatūrą. O jos palaidas gyvenimas – nelyg priešprieša komunistiniams režimui. Seksas – tai tarsi visos tos antipropagandinės mintys, tikroji tiesa, besilepianti už dorų komunistinio režimo gyventojų kaukių: „Visi visi rodė save kitiems, pražergia kojas, dejuodami trinasi, girgždina lovas, šluostosi tarp kojų. Bet elektriniuose traukiniuose, metro, gatvėje žiūri vienas į kitą kaip svetimi, apsiteptę kūnus suknėlimis, megztinius, kelnėmis...“ (p. 43). V. Sorokino veikėja, kad ir kokia aktyvi ir maištinga būtų, galop išvysta savo veiksmų beprasmiškumą. Pra-regėjimas ateina ne iš karto: iš pradžių Mariną aplanko haliucinacija, vėliau pagiežingas pasipiktinimas vakariečiu draugu, atvažiavusi pažiūrėti laukinės Rusijos. Atviriai, šokiruojantys V. Sorokino stiliumi būdingi epizodai nepasieina ir be gatvinės, šiurkščios kalbos:

„– Demokratija! Betgi jūs, bled, net už laukinius blogesni, ar kuris iš jūsų bent Levo Tolstojaus vardą girdėjo! Dėl savo supisto komforto dūsių pardavet ir toliau sau nosies galo nenorit matyti! Pas mus net paskutinis alkashas kilnes už bet kurį jūsų sušiktą senatorių! Jums tik doleriai svarbu, tik bobos, tik mašinos! Šūdžiai supist! Čia žmonės gyvybę dėl dvasingumo aukoja, va Sacharovas gyvas palaidotas, o jis man apie demokratiją, kiaulę, *firmačius jobanas!* Atvažiavai ryti ikru, kuriuos iš mūsų vaikų atėmė! Pyzdabolas sušiktas! Grįš – skaidras savo šūdžiams rodys: štai ji, laukinė Rusija, grožėkėtis, vaikūčiai, o dabar išgerkim viskiu ir važiuojam į *Golden Gate* parką! Šūdas tu, šūdas tu supistas!“ (p. 165).

Knygą skaityti verta, jei mėgstate animacinių amerikiečių serialą „Pietų parkas“, domitės ankstyvąja V. Sorokino kūryba arba norėtumėte sužinoti apie to meto Rusijos inteligenčių ir proletariato diskursus, lydymus provokatyvaus moteriško personažo, destrukcijos ir pornografinės estetikos.

Pasakiškai gražus žiemos rytas. Senutės pasakojimas per radiją: – Grįžusi iš Sibiro užėjau į vieną ištaigą išsidarbinti. Kažkoks viršinkas pasižiūrėjo į mano dokumentus, įsikišo juos į kišenę ir tame pačiame kabinete mane išprievertavo. Tiesa, darbą jis man davė, bet ir toliau naudojosi manim, vis pasišaukdavo į kabinetą. Esu labai sena, visiems viskā atleidau, netgi tam žmogui, kuris jau mirės, bet niekaip negaliu atleisti sau...

Paskui – vietinės „žvaigždutės“ traukiama bumčikinė dainelė apie meilę.

Kelių kontroversiškų idėjų susikibirkščiavimas: 1) F. Nietzsche's teiginys, kad blogi žmogaus darbai stveria jį už plaukų ir tempia atgal nepaisydam, kad tuo metu žmogus jau būna „pasitaisęs“, gyvena dorą gyvenimą; 2) Cz. Miloszo mintis: „...mums nevalia, kol gyvi, pasiduoti širdgėlai dėl savo paklydimų ir nuodėmių, nes praėitis išlieka atvira ir tik vėlesni mūsų darbai pripildo ją prasmės.“

Ir staiga, ir nelauktai suvibruoja: prisiimti kaltę ir būti kaltam – du skirtinių dalykai!

Pirmasis priklauso mūsų kompetencijai, antrasis – visados mums buvo ir liks slaptoje.

cave canem

Albino Žukausko troba 2008 m.

Užkietėjės ne tik žodžiu žvejys

Atkelta iš 7 p.

Ne veltui jis akcentavo: „Ma-naip nebūtina, kad kiekvieno poeto kiekvienas eilėraštis būtinai būtų „sustabdyta akimirka, įamžintas blyksnis, laiko upėje stabtelėjusi emocija.“ Aš jau bene pušimtis metų kaip šaipausi ir juokuosi iš tokių nuorodų: man geriau eilėraštyje ne viena akimirka, o šimtas akimirkų ir ištisa emocijų upė – ne stabtelėjusi, o smarkiai plūstanti“ (iš A. Žukausko rašyto rekomendacijos į LRS Vidmantei Jasukaititei, 1979 11 25. Citata paimta iš Gražinos Mareckaitės recenzijos). „Seku vadinamas poetines mokyklas, pats jaunystėje bent keletui jų esu priklausęs, ir tų mokyklų formas fanatikus. Jie savo Pegasus, tarytum netikęs valstietis karvę, pririša ant trumpos virvės ir dešimtmiečiais nesiryžta perkelti. Aplink žalios, sodrios lankos, dobilyna, o Pegasas priverstas suktis ištryptame, kruvinai nugraužtame rate, kiek siekia jo virvę. Žodžiu, aš pries fanatikus, ypač poezijoje“ (Tarybų Lietuvos rašytojai, Vilnius, Vaga, 1977, p. 534).

Zmonėms, kurie bendravo su poetu ne Vilniuje, ne redakcijose, leidyklose ar Rašytoju sąjungoje, kažin ar buvo svarbu, kur ir kaip jis pririša savo Pegasą, su kokiais fanatikais spaudoje ar kavinėse gincus varineja. Štai prie Stirnių ežero, Paužuolės kaime, apie 10 km už Molėtų, gyveno Jonas ir Stasė Budriai. Jų dukra Stasė Budrytė ilgą laiką dirbo „Vagoje“ redaktore. Čia, matyt, susipazino su A. Žukausku ir kitais rašytojais, užkietėjusiais žvejais. A. Žukauskas 1948–1953 m. buvo Valstybinės Grožinės literatūros leidyklos vyriausasis redaktorius, 1953–1959 m. – Lietuvos kino studijos scenarijų skyriaus viršininkas, o 1965–1972 m. – Literatūros fondo direktorius (jį tada buvo galima rasti dabartiniam Rašytojų klubo direktorių kabinetė). Štai direktoriaudamas, anot Algimanto Baltakio, jis per Stasę ir atrado tą puikią vietą prie Stirnių ežero, šalia Budrių pirtelės, ir ilgam prisistaravo dvi valteles, i kurias dažnai susėdavo su Algimantu ar kitais būčiuliais. Čia gal ir pasiganydavo ne vieno poeto Pegasas, čia, kaip sako Algimantui, Žukauskas pagavo ir savo paskutinę lydeką...

O S. Budrytė prisimena (visa tai ji papasakojo šiu eilučių autorei), kad A. Žukauską labai mylėjo ir jos tévai, ir broliai, ypač Balys, kuris taip pat buvo žvejys ir medžiotas. Balio sūnus, dabar žinomas gamtosaugininkas, Apsaugos ministerijos Gamtos apsaugos depar-

tamento direktorius Laimutis Budrys, labai laukdavo svečių iš sostinės ir išvydės atbirbiant jų mažytį mašiniuką lékdavo per kiemą su gerai žinia: „Vilniaus diedukai atvažiuoja!“ Tie *diedukai* mirkdavo ežere iki išnaktų ir, anot Stasės, ne tiek dėl puikių laimikų, o todėl, kad knyburiuodavo tamsoje susispainiojusius meškerių valus... Kartais svetingi šeimininkai, kurie *Vilniaus dėdes* suguldydavo tai daržinėj ant šieno, tai troboje, nesulaukę savo svečių, palikdavo ant cementinių laiptų pieno *uzboną*, duonos. Jeigu žvejai parplaukdavo anksciau, privirdavo jiems bulvių, visą dubenį padėdavo ant kanapių staltiesės. Tada A. Žukauskas ištraukdavo „Gamzos“ butelį – storą, apvalų kaip pūslę. Mėgo porinti apie Mongolią, kaip ten rašytojams sekėsi svečiuotis, kokių komiškų nuotykių teko patirti, buvo paprasitas ir labai jaukus žmogus. Anot Stasės, jokios klastos, jokios veidmainystės Jame nebuvo, niekam pykčio užantyje nenešiojo. Jo išmintis – iš liaudies gelmių gelmiaisių. Nuolatos juokaudavo, kad ir šitaip: „Cha, dainavo tankiai balsais, nes buvo penkiese...“ O jau tas žoddingumas! Jeigu tik Stasė, kaip redaktorė, prasitardavo, kad reikėtų kokį žodį pakeisti, Albinas kaip iš rankovės paberdrovo bent penketą kitų – tik rinkis. Nemažai dar jি visokių smulkmenų prisimena ir apie tai, kaip tie žvejai, tie *Vilniaus diedukai*, kažkur saloje rudmésių prisirinko, o važiuodami namo savo moskvičiuku pateko į avariją, apvirtio ir rudmésēmis visą kelią nu Klojo...

Apie tokias ir kitokias A. Žukausko dienas tą vakarą pasakota Mokytojų namuose. Kiekvienas kalbėjusysis prisiminė poetą vis kitose situacijose, nes juk „šicia kiekvienam / Duota sava rasoto auksa méniesiena, / Čia kiekvienam paskirtos rūpesčių ir meilės dienos, / Atseikėtas darbų, džiaugsmu, gerumų lobis, / Atvertos erdvės į žmonijos širdis – / At eikite, gyvenkite, paimkite: tačiau išsidémekite – ne turtais mūsų turtais, mūsų pats / Buvimas – mūsų turtais turtais“ (A. Žukauskas. Rinktiniai raštai. II t. p. 281). Tad ir būkime. Ir džiaukimės jo poezija, džiaukimės tie, kuriems dar teko pabūti kartu su A. Žukausku, nes iš tikrujų „ne goduliai, ne suklastoti plokščiagalvių idealai išsilai ko, / Išlieka tiesūs sielos polėkiai, kūryba, darbas, šviesios dienos / ir méniesienos naktytys – jų galybė. Lieka vaisiai“ (A. Žukauskas. Rinktiniai raštai. II t. p. 278, 287).

Dzūkė

Pasakojimai ant stiklo

Ugnė KRAULAIKYTĖ

„Atėjau iš vaikystės erdvės, kurioje auga žolės, tvirti medžiai, kur čia pat žemė ir taip toli dangus – su tyla ir paukščių giedojimu, su vaivorykštė, panašia į kalną, kur išlaipinti gali tik sielą“, – pasakoja dailininkė Dalia Stalauskienė, gyvenanti ir kurianti Molėtuose. Jि gimė Paežerio kaime, Šilalės rajone, mokėsi Upynos vidurinėje mokykloje, vėliau studijavo Šiaulių pedagoginiame universitete. Piešinių ant stiklo, popieriaus karpiniai, šilko tapyba – tai keletas dailininkės kūrybos sričių. D. Stalauskienė pasakoja: „Pirmą kartą karpiniai pamačiai televizijos laidoje „Šeimininkės rytmety“. Jie atrodė labai gražūs. Ko gero, tais laikais man, kaimo vaikui, karpiniai technika buvo prieinamiausia. Po ranka visada rasdavau vienokio ar kitokio popieriaus ir žirkles. Apie geresnius dažus, tepukus né kalbos nebūdavo, o apie dailės mokyklą galėjau tik pasvajoti. Vėliau supratau – kai turi kūrybinį impulsą, išraiška pati tame suranda.

Panašiai atsitiko ir su piešiniais ant stiklo. Nenorai tai vadina ta-

pyba, nes darbų pagrindas – grafinis. Kartais juokaudavau, kad tai tik nuspalvinti karpiniai. Juk temos ir motyvai dažniausiai tie patys.“

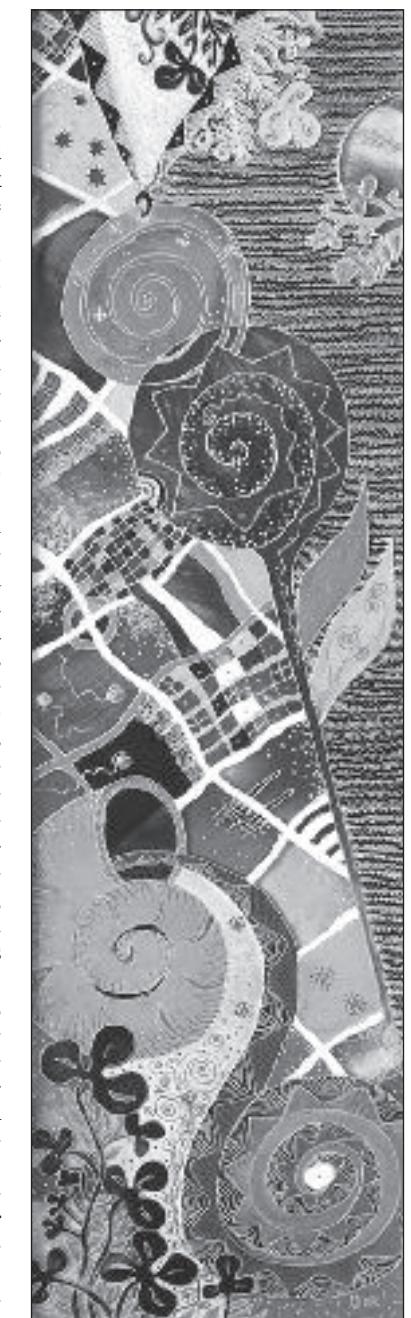
Popieriaus karpiniai D. Stalauskienė eksponavo „Pasaulio popieriaus karpiniai“ parodoje Vilniuje 1990 ir 1994 m., „Respublikos karpiniai“ parodoje Klaipėdoje 1992 m. ir kt. Taip pat dalyvavo tautodailės darbų parodose, tapybos pleneruose, savo kūrybą pristatė JAV, Estijos, Latvijos, Rusijos žiūrovams.

Visai nesenai autorės piešinių ant stiklo eksponuoti Kauno tautinės kultūros centre. Šiuo metu galerijoje „Aukso pjūvis“ vyksta D. Stalauskienės kūrinių paroda „Tolimi dangūs čia pat“ (ji tėsis iki vasario 24 d.). 2003–2011 m. sukurtoose darbuose matyti keturkės žuvys, medžiai virstantys paukščiai, į lyjantį dangų atremtos kopėčios. Dailininkė į obels šakas ikelia mėnulio pjautuvą ir, atrodo, žemén netrukus pabirs raudoni obuoliukai. Tai pasaulis, kuriame atgimsta pasakų stebuklai, o neimanoma tampa įmanoma. Čia galioja ne gamtos, bet vaizduotės dėsniai.

„Vaikystės vaizdiniai... Jauki, paprasta, pamiskėje „sudėliota“ tévų sodyba su išprasta buitim. Pirmaisiai gamta, prasidedanti kie me, sode, pievoje, nutolstanti iki miško ir už jo, į nepažintas tolumas per visus keturis metus laikus. Įauga, matyt, giliai. Tad piešiniuose atsiradę medžiai, žolynai ar paukščiai – iš ten“, – sako dailininkė.

Be minėtų motyvų, autorė pamėgusi kone archetipinius lietuvių mitologijos simbolius, kartais komponuojamus apgalvotai, kartais intuityviai. D. Stalauskienė teigia, kad „vienas kitas simbolis ar motyvas ateina iš konkrečių, girdėtų, bet primirštų pasakų arba mitų. Bet tai néra tiesioginis siužetų iliustravimas. Veikiai įvairių kompozicijų kūrimas, panaudojant matytą, girdėtą ar susigalvotą motyvą, atskiras detalių. Žuvis, žaltys ir paukštis išsirita iš kiaušinio. Žuvis plaukiojo vandenye, kol iššliaužė į krantą, pavirto žalčiu, o šiam išaugo sparnai. Tada paukščiu pakilo į dangų“.

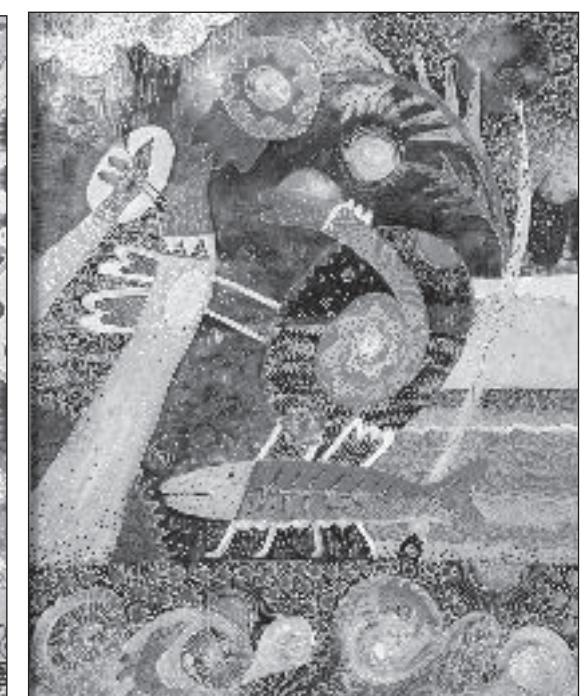
I pasakų stebuklus ir neitiketi-

„Dovanos“.

„Žydincios upės troškimai“.

„Žuvis“.

„Dosnumas“.

Slombas, „undergroundo aristokratas“: viskas prasideda nuo idėjos

Artejant idėjų dirbtuviu „Vario burnos“ dyvidešimtmečiu, Andrius JAKUČIŪNAS kalbina jū ikvėpęja, poetą, urbanistą Tomą S. BUTKU (arba tiesiog – Slomba), 2011-aisiais išleidusį monografiją „Miestas kaip įvykis“. Trečioji paškesnio dingstis, žinoma, yra grupės „Betoniniai triušiai“ naujas albumas.

– Veiklos įvairiapusiskumas, be abejo, sukuria tavo kaip labai užsiemusio ir ryžtingo žmogaus įspūdį – žmogaus, kuris aiškiai žino, ko siekia. Nepaisant to, ypač daugiau apie tamstą žinančiam skaitoju i ta veikla teisėtai gali pasirodyti ir šiek tiek beprotiška – keisti pavadinimai, skirtinos sritys, išsižioti verčiantys sumanymai – tokie kaip kitados bandyta steigti virtuali „Gério ir blogio enciklopedija“ arba 1996 m. SIKON’ui kurtas projektas „Tautos kapinės“ – giluminis Babelio bokštoto projektas su kriptomis 3.5 mln. gyventojų urnoms, kad jie galėtų reinkarnuotis ir downloadinti į geresnį gyvenimą... Tiesą kalbant, kartais sunku suvokti, kuo T. S. Butkus iš tikrujų užsiima, juolab kai žinai, kad šiemas projektams būdinga tik paviršinė ironija. Kaip pats vertintum savo veiklą, žvelgdamas iš dvidesimties metų perspektivos?

– Gyvenimas klostosi etapais, pažvelgus atgal, matosi tam tikri pasiartojimai. Dar tarpų etapų yra vienokių šliuzų, nestabilios būsenos teritorijų, krizų. Taigi šiuo momentu esu tarpinėje situacijoje. Daug klaušimų ir mažai atsakymų: nežinau, kas esu ir ką turėčiau daryti artimiausioje ateityje.

Kaip vertinti tai, kas nuveikta per 20 metų? Gimiau brandaus socializmo epochoje, dabar jau neegzistuojančioje valstybėje. Kaip ir daugelis bendraamžių, buvau auklėtas sovietinio billežiorizmo mokyklos principais. Visą derėjo daryti reguliarai, pagal nustatytą grafiką. Veiksmai, normos, elgsena buvo priemetama iš viršaus. Tokių dalykų kaip vaiko norai nepaisyta. Todėl dabartinę būseną vadinu potraumiene fizioterapija.

– Nori pasakyti, kad reikštis kultūroje pradėjai norėdamas išbriсти iš kompleksų?

– Panašiai. Įvairios meninės veiklos ėmiausiai ir norėdamos realizuoti save, ir trokšdamos visiems įrodysti: esu vertas, esu stiprus, esu nusipelňęs būti jūsų sociume. Bet įrodžius (baigęs mokyklą gavau visokių diplomų ir medalių) atėjo nauji laikai, kapitalizmas. Ir vėl sena daina, vienbalsiai: būk įdomus, būk kūrybinis, būk verslus. Nors pasąmonėje puikiausiai visi žinome, kad vien atėjė į ši pasaulį esame unikalūs ir nepakartojamai, sukurti ne tik išbandymams, bet ir pilnatvei. O pilnatvė neįmanoma be pažinimo džiaugsmo ir pasirinkimo laisvės.

– Vis dėlto dvidešimt metų labiau ar mažiau aktyvios veiklos – intensyvaus mąstymo – yra daug. Ką galėtum išskirti, pabrėžti, paryškinti?

– Idėjų dirbtuvės nėra oficiozinė meno institucija, nors kartu savitai interpretuoja menines praktikas, tuo pat metu užsiimdama ir moksliamis

Simono GUTAUTO nuotrauka

tyrimais, ir komerciniais sandoriais. Pagrindinė „Vario burnų“ užduotis – „nulaužti schemą“, socialinį indurstinės visuomenės mitą, kad kiekviename žmogus privalo turėti konkretią socialinę apibūdintą arba *speciabybę*, labai aiškų stalčiuką, i kurį reikia atgulti. Tai savotiška sistemos kaima, atsarginis išėjimas iš sandraus išsivaizdavimų pasaulyo.

Pasiūlykime į save iš šalies: esame vienos programos profesionalai, nesuvokiantys gamtos, urbanistinės terpės ir privačios buities reiškinį. Gauname premijas, atlyginimus ir pasiekiamo tam tikra padėti visuomenėje, bet neturime žaliai (sakyčiai, jis yra bespalvis) supratimo, kodel darome tai, ko neturėtume daryti. Taigi galima sakyti, kad „Vario burnos“ yra poindustriinių aborigenų gyvensenos būdas, bandantis atkreipti visuomenės dėmesį į nekritišką mūsų santykį su savimi, istorija, kultūra, kosmosu.

Man asmeniškai labai svarbu suvokti, kaip archajinėse visuomenėse konkreti patirtis būdavo perduodama konkrečiais gestais ir kodėl vėliau atsirado mokyklos, kurios ēmėsi aprašinėjimo meno, monopolizavusio žiniasklaidos ir kartu iškraipusių visų ankstesnė žmonijos patirtį.

– Bet juk tas bergždžias aprašinėjimas, toji žinių monopolizacija, sukūrė civilizaciją ir kultūrą...

– Pagalvokime – gal kultūra yra visiška nesąmonė, nereikalingas daiktas? Tai nesunku įžiūrėti Lietuvos Respublikos realijoje: besalyginė parama TV eteriui, kurį galima

traktuoti kaip plačiųjų masių „laiko žudymo“ mašiną, kiekvienais metais mažinama kultūros finansavimo proporcija, remiama inertinė kultūros išteklių bazė, kuri nukreipta į beverčius praeities tyrinėjimus. Beverčius, nes jie nekuria ateities struktūrų ir vizijų, o tik tarnauja kaip istorijos spragų kamšalas ir nacionalinės kultūros fasado lipdiniai.

– Ar tai galime vadinti protestu?

– Ar laisvę viešai skelbti ir ginti savo tiesas galima pavadinti protestu? Aš nesipriešinu ir nekovoju. Tik darau tai, ką noriu daryti, ir taip, kaip man atrodo tinkama. Man visai nerūpi, ar tai menas, ar nemenas; ar literatūra, ar dailė. Tik svarbu, kad visiškai paimiauva disciplinuotų trys dalykai: idėja, struktūra ir materija.

– Viena pirmųjų dirbtuvėse realizuotų idėjų buvo rankiniu būdu gaminamos knygos...

– Septyniolikos pradėjau rašyti eilėraščius. Po kiek laiko supratau, kad tai rašliai kažko trūksta. Turejau dvi galimybes – arba eiti į publicą ir ją *atlirk*, arba sukurti kokį nors pavada, kurį įgavusi ji galėtų prasmingai nugulti. Be to, nelaimingai įsimylėjau vieną mergaitę... Taip atsirado kulkios dovanėlės – mažos pasąmoninio kliedesio poezijos knygės, kurias senu „Xerox“ aparatu iš laikraščio popieriaus pradėjau gaminti Klaipėdoje, rūsyje įrengose tėvuko dirbtuvėse.

– Kiek pamenu, ši veikla buvo tėsiama...

– Vėliau pradėta „Atolo“ literaturinio pogrindinio laikraščio leidy-

ba ir įvairios akcijos visoje Lietuvoje (1996 m.). Lūdnai pagarsėjęs „Lankų“ projektas su leidykla „Vaga“ (1999 m.), kurio metu pasipiktinėnu oficiozinės leidyklos sprendimų neskirti honoraro – tada kartu su kolega Mantu Gimžausku sukūrėme naują literatūros personažą Donatą Vareikį ir jo vardu parašėme poezijos knygelę „Kuokštai“.

Tuo pat metu tėsiau studijas universitete, dalyvavau architektūrinėje veikloje (vienas didesnių darbų – Klaipėdos istorinio centro regeneracijos projektas, 1999 m.). Padedamas amerikiečių poeto Kerry Shawn Keyso, nuo 2000 m. pradėjau leisti „Čiabukus“ – mažas poezijos knygeles. Turbūt kurioziškiausias įvykis – dalyvavimas 2004 m. Tarptautiname jaunųjų leidėjų konkurse Londono. „Vario burnų“ *undergroundinis samizdatas* buvo pripažintas šalia kitų septynių oficialiai funkcionuojančių pasaulio leidėjų.

Dar vėliau su draugais bandėme paleisti virtualią „Gério ir blogio enciklopediją“ (2005 m.). Buvo sukurta internetinis puslapis, sudėliota struktūra, pradėtos rinkti citatos. Bet trūko žmogiškų ir finansinių išteklių, todėl po dvejų metų projeketas sustabdėtas. Po šios nesėkmės didžiąją laiko dalį skyriaus kultūrinės funkcijų studijai, urbanistikai. 2008 m. VGTU įgijau humanitarinių mokslų daktaro laipsnį, o septyneriu metų tyrimus užbaigiau moksline monografija „Miestas kaip įvykis“ (leidykla „Kitos knygos“, 2011 m.). Štai tiek statistikos.

– Pamiršai dar vieną sritį... Audiovizualinė gyvulininkystė...

– Taip, taip, „Betoninius triušius“ galima priskirti ir statybos menui... Reikalas tas, kad muzikinio išsilavinimo neturintys ir apskritai apie muziką menkai nutuokiantys žmonės spejė patekti į roko enciklopediją... Kažkada sugalvojau tokį terminą – audiovizualinio spengsmo grupė. Tai turbūt iš baimės. Gali išjungti visus aparatus, užsikimšti ausis vata – vis tiek tyla liks nepasiekama. Tai spengsmas. Ir tu jame visą laiką ką nors girdi, visą laiką nori nuo to požeminio kaukolės ertmų grėžimo pabėgti. Tad nieko kito nelieka, kaip pačiam tapti spengsmo mašina. Taip galų gale materializavosi mintis, kad poezijai reikia erdvinių matematičių arba ribų, kurias „Betoninių triušių“ atveju įėmė atstoti garsinis

pavidalas. Toks audiospengsmas atliekamas kiekvienąsyk vis kitoje erdvėje, kuri priklauso ne tik nuo fizinių parametrų, bet ir nuo to, kokia publiką ateina, kaip ji nusiteikusi. Tai tarsi socialinio garsaraščio kūrimas. Tačiau techniniai sprendimai gali skirtis. Pavyzdžiu, pirmą albumą („Kitos knygos“, 2008 m.) įrašinėjome pogrindinėje studijoje, naudodami gyvai pačių atlirkas partitūras. Antrasis albumas „Dievas-daikas / live“ („Vario burnos“, 2010 m.) natūralesnis. Iji pateko „nešliuotos“ kompozicijos, gyvai atlirkos pasiromymų Lietuvuje ir užsienyje metu. Dabar kuriamė medžiagą trečiam albumui, kuriame bus galima išgirsti ir keletą garsių Lietuvos atlikėjų.

– Gal jau būtų laikas surengti jubiliejinių koncertą, sakykim, Operos ir baletų rūmuose?

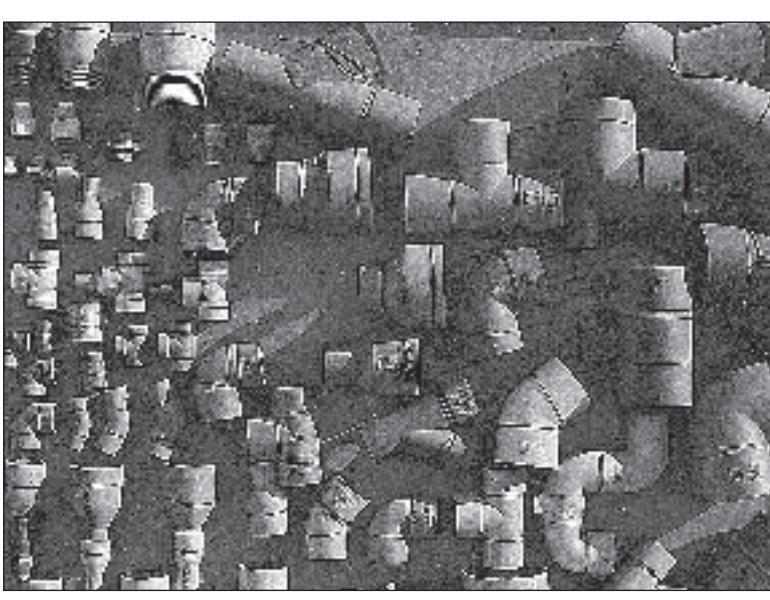
– Puiki mintis. Bet bijau, kad tai tekės padaryti per 125-metį (dėl konjunktūrinių sumetimų). Kalbant rimai, jokių renginių tai progaipai pažinėti nenumatyta. Nei grandiozininių parodų, nei storų knygų apie „Vario burnas“ artimiausiu metu nebus išleista. Nacionalinės kultūros politikos dienotvarke – Maijonis. O „Vario burnos“ daugiau dėmesio skirs *undergroundo aristokratijai* rengti.

– Ar tai reiškia, kad „Vario burnos“ ketina nutraukti veiklą?

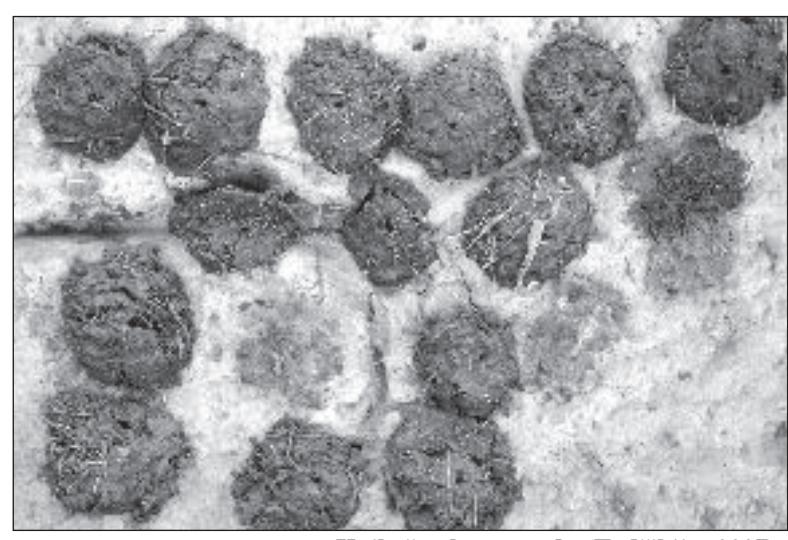
– Galite manyti ir taip. Nors aš esu linkęs galvoti, kad geriausios „Vario burnų“ tradicijos bus tėsiomas, nors gal kiek kitoje plotmeje.

– Turi omenyje tai, kad 2011 m. „Vario burnos“ pagaliau įgijo juridinio asmenų statusą?

– Būtent. Dabar zonduojame meno rinką. Ypač dominantinių sritis – kultūrinės funkcijos ir urbanistika. Lietuvos šioje sferoje per 20 metų nuveikta ne kažin kas. Taigi yra vilčių, kad įvairiose šalyse įgyta patirtimi bus galima pasinaudoti plėtojant Lietuvos miestų ir miestelių kultūrines funkcijas: rengiant kultūrinio potencialo raidos studijas, ruošiant miestų kultūrinio karkaso matmenis ir t. t. Įdomu, kad sisteminio pozūrio į kultūrines infrastruktūros objektus stokojama ir Vakaruose. Problema ta, kad dažniausiai domimasi tik siaura sritimi, apimant, pavyzdžiu, rekreaciją ar kultūros paveldą. Savo knygoje rašau, kad, jei norime išlikti savimi globalizacijos amžiuje, viską turime daryti kiek kitaip. Kultūra yra tas laukas, kuriame svarbūs visi orientyrai, visi elementai. Todėl neužtenka pasistatyti Valdovų rūmus ar Nacionalinę galeriją. Neužtenka girtis penkiolikos nelietuvių kilmės Nobelio premijų laureatų namais. Reikia judeti toliau – išlaisvinti savyje tūnančią ir pelėsais apėjusių kūrybinę energiją.

Urubambos monada (Peru, 2000).

Kubayevsko monada (Tajikistan, 2007). Varioburnos.com nuotraukos

92-ojo kūrybinio sezono sausio–vasario mėnesio repertuaras

26 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Jeano Dello ir Geraldo Sibleyra „Tegyvuoja Bušonas“. Vienos dalies komedija. Režisierius Ričardas Vitkaitis. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

27 d., penktadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Sofi Oksanen „Apsivalymas“. Tragedija. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

28 d., šeštadienį, 12 val. Penktojoje salėje (Laisvės al. 71) – Lewiso Carrollo „Alisa stebuklų šalyje“. Spektaklis vaikams. Adaptacijos autorė ir režisierė Ewa Piotrowska. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

28 d., šeštadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Vidmantas Bartulio „Pamokslas žuvimis“. Vienos dalies spektaklis. Režisierius Vidmantas Bartulis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 20 Lt.

29 d., sekmadienį, 12 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Alytaus miesto teatro spektaklis „Medinuko, vardu Pinokis, pamokančios istorijos“. Spektaklis vaikams pagal Carlo Collodi kūrybą. Režisierė Loreta Liausaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 10 Lt.

29 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Inesos Paliulytės „Liūdnas dievas“. Liūdna istorija visai šeimai. Režisierė I. Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

29 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Alytaus miesto teatro spektaklis „Barbora Radvilaitė“. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Scenarijus autorius ir režisierius Arvydas Kinderis. Bilieta kaina – 20 Lt.

31 d., antradieni, 18 val. Rūtos salėje (Laisvės al. 71) – Yukio Mishima „Markizé de Sad“. Vienos dalies drama. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Vasario 1 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

26 d., ketvirtadienį, 18 val. Dovilės Zelčiūtės „Kūno vartai“. Retrociudai. Režisierė Agnė Dilytė. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieta kaina – 16, 20 Lt.

27 d., penktadienį, 18 val. literatūros ir muzikos vakaras „Esu Ieva, esu Magdalena...“ Dalyvaus aktorė Daiva Škelevaitė, pianistė Ina Vaičienė. Bilieta kaina – 20 Lt.

28 d., šeštadienį, 18 val. Lauros Shaines Cunningham „Mergvakaris“. Dvių dalių amerikoniška komedija. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.35 val. Bilieta kaina – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

28 d., šeštadienį, 12 val. „Užburtos pilies pašlapčiai“. Mišlinga istorija apie amžinąs meilės stebuklą. Nuo 6 m. Režisierius Olegas Žiugžda.

29 d., sekmadienį, 12 val. „Tigriukas Petrikas“. Ar sunku gyventi drąsą pametus? Nuo 3 m. Režisierius Algimantas Stankevičius.

Bilieta kaina – 8, 10, 12 Lt. Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

27 d., penktadienį, 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15) – jubiliejinės dailininkės-keramikės Janinos Šmidtaitės kūrybos parodos atidarymas. Paroda veiks iki **vasario 28 d.**

26 d., ketvirtadienį, 19 val. laisvalaikio namuose „Nautlius“ (Savanorių pr. 124) – Vytauto V. Landsbergio koncertas iš ciklo „Kalbanti muzika“. Bilieta kaina – 15, 20, 25, 30 Lt.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

26 d., ketvirtadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dvių dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kaina – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

27 d., penktadienį, 18 val. Fridricho von Flotovo „Marta“. Dvių dalių komiška opera. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilieta kaina – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

28 d., šeštadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Grafaite Mariča“. Trių veiksmų operetė. Režisierius Alexey Stepaniuk (Rusija), dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas David Avdysh (Rusija). Spektaklio trukmė – 3.10 val. Bilieta kaina – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

29 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karalienė“. Dvių dalių baletu spektaklis vaikams H. Ch. Anderseno pasakos motyvais, pagal Edvardo Griego ir Jeano Sibeliuso muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramunė Skrebėnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

29 d., sekmadienį, 18 val. Johano Strauso „Naktis Venecijoje“. Trių veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkas Eldor Renter (Estija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kaina – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

27 d., penktadienį, 18 val. Orkestro gimtadienio koncertas. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius). Solistas Edgaras Montvidas (tenoras). Dirigentas Gintaras Rinkevičius. Programoje: N. Rimskio-Korsakovo, Dž. Verdžio, K. V. Gluko, R. Strauso, M. de Falijo kūriniai. Bilieta kaina – 30, 50, 70 Lt.

29 d., sekmadienį, 14 val. džiazo pamoka visai šeimai. Dalyvaus Kauno bigbendas ir VDU muzikos akademijos džiazo katedros studentai. Renginio vedėjas Alfredas Kukaitis. Dirigentas Petras Tadaras. Bilieta kaina – 10 Lt. Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

26 d., ketvirtadienį, 18 val. gitara skambins Artūras Kelpša. Programoje – gražiausia įvairių epochų muzika: Domenico Cimarosos, Mauro Giulianio, Augustino Barioso, Julio S. Sagredo ir kt. kūriniai. Bilieta kaina – 10 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalia ir turintiesiems „Daily Card“ nuolaidų kortelė – 8 Lt. Bilieta galima išsigerti Kauno menininkų namų „Mūzų sveitainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val.) ir visose *Tiketa* kasose.

28 ir 29 d., šeštadienį, ir sekmadienį, 16–16.30 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai „Iš lietuvių liaudies muzikos lobyno“. Kariljonu gros Giedrius Kuprevičius.

Pantomimos teatras

28 d., šeštadienį, 18 val. Kauno pantomimos ir plastikos teatre (M. Daukšos g. 34) – „Karštai mylėk!“. Teatrinius-muzikinius komiksas skambant fokstroto, tango, valso melodijoms – „kaimiški vaizdeliai“ pagal lietuviškos estrados pradininko Antano Šabaniausko dainas. Režisierius Arūnas Katkauskas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 20 Lt.

29 d., sekmadienį, 14 val. „Limksmosios pamokėlės“. Klounų žaidimas-spektaklis vaikams. Režisierius Arūnas Katkauskas. Spektaklio trukmė – 0.50 val. Bilieta kaina – 10 Lt. Bilietus platina *Bilietai.lt*. Teatro kasoje bilietai parduodami 2 val. prieš spektaklį (tel. 22 05 86).

28 d., šeštadienį, 18 val. Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje – Vegos Maščinskaitės (sopranas) ir pianistės Loretos Haidari klasikinės muzikos koncertas iš ciklo „Muzikos valanda VU Šv. Jonų bažnyčioje“. Bilieta kaina – 15 Lt; moksleiviams, studentams, neįgaliesiems ir senjoram su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą reniginio vietoje.

Skaudžią netekties ir liūdesio valandą, mirus Seseriai, nuoširdžiai užjaučiame kolegą Aleksą Dabulski.

Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyrius
Kauno meno kūrėjų asociacija

27 d., penktadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Kristijono Donelaičio poemos „Metai“ naujojo vertimo į rusų kalbą sutiktuvės. Dalyvaujančios: vertėjas Sergejus Isajevas (Clandestinus), LR kultūros atašė Kaliningrade Romanas Senapėdis, LLTI Tekstologijos skyriaus vyresnysis mokslo darbuotojas dr. Mikas Vaicekauskas, kultūros ir visuomenės veikėjas, K. Donelaičio draugijos pirmininkas dr. Napoleonas Kitkauskas, Klaipėdos universiteto doc. dr. Žavinta Sidabraitė, Kaliningrado srities Rusijos PEN klubo pirmininkas, rašytojas Viačeslavas Karpenko, Klaipėdos vicemeras, rašytojas Vytautas Čepas, poetas, Klaipėdos universiteto doc. dr. Aleksandras Žalys, filosofas, rašytojas Arvydas Juozaitis, rašytojai Donaldas Kajokas ir Viktoras Rudžianskas, Klaipėdos dramos teatro aktorius Aleksandras Šimanskis. Gros Klaipėdos universiteto Džiazo muzikos katedros prof. Pranciškus Narušis ir doc. Saulina Atkočaitė.

26 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – pusiaužiemio vakaras su folkloro ansambliu „Sodyba“. Vadovė Jonė Špakauskienė. Iėjimas nemokamas. **18 val.** tapybos mokymai suaugusiesiems „Prie molberto“. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

28 d., šeštadienį, 16 val. paskaita „Šeima – dorinės kultūros pagrindas ir žmogaus virsmai“. Lektorius Aleksandras Žarskus. **18 val.** paskaita „Sapnavydos vartai, arba senųjų legendų pėdsakais“. Dalyvauja istorikas Kęstutis Kasparas.

30 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: tapyba ant medžio. Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

31 d., antradieni, 18 val. rankdarbių mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: papuošalai iš suotažo juostelių (siuvimas, siuvinėjimas). Veda Daiva Vainauskienė. Registracija tel. (8 679) 36715.

30 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – kilnojamosios nuotraukų ir faksimilių ekspozicijos, skirtos poetės Elenos Mezginaitės 70-ies metų sukūrėlių, „Mano senas drauge“ atidarymas. Programoje dalyvaus literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, Juozo Miltinio teatro aktorius Albinas Kéleris, poetė Elvira Pažemeckaitė, Juozo Urbšio visuomenės minties ir kultūros centro vadovas Armas Simėnas, Panėvėžio apskrities Gabriėlės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos direktoriė Rima Maselytė, filologė Albina Saladūnaitė, jaunoji dainų autorė ir atlikėja Rugilė Taujanskaitė.

Vasario 1 d., trečiadienį, 17.30 val. poeto Justino Marcinkevičiaus poemą „Siena“ skaitys aktorė Gražina Urbanaitė.

Vasario 3 d., penktadienį, 17 val. „Lokio seilė“ – aktorių Birutės Mar ir Algirdo Latėno improvizacijos rašytojos Birutės Jonuškaitės knygos „Užsagstyk mane“ novelių tema bei vokalinis muzikinis kūrinių solistams ir elektronikai „Kregždėlaiškis“. Kompozitorius Marius Salynas. Atlieka choro „Breviš“ solistai. Vadovas ir dirigentas Gintautas Venislovės. Pasiskys: rašytoja Elena Kurklietytė, literatūros kritikė Janina Risiukė ir kiti norintieji.

Vasario 8 d., trečiadienį, 17.30 val. LR Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureato, rašytojo Algimanto Zubos jubilejinis vakaras. Programoje dalyvaus rašytojai Vytautas Bubnys, Alma Karosaitė, literatūrologai prof. Petras Bražėnas, doc. dr. Kęstutis Urba, aktorė Gražina Urbanaitė, Biržų rajono savivaldybės merė Irutė Varziénė, Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos direktorius Vygaantas Muralis ir kiti Biržų krašto žmonės, Vilniaus biržiečių klubo „Krivulė“ pirmininkas Arvydas Kregždė. Gros fortepijoninis ansamblis „AmberTrio“: Vitalija Makrickienė (smuikas), Mantas Makrickas (altais), Eglė Kižytė-Ramonienė (fortepijonas).

Vasario 10 d., penktadienį, 17 val. poeto, literatūros kritiko, publicisto Valdemaro Kukulo poejzijos knygų „Saulėlydis mano giesmė“ (išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla) ir „Antausis sienai“ (išleido leidykla „Homo liber“) pristatymas. Vakare dalyvaus poetai Algimantas Baltakis, Antanas Šimkus, literatūrologas dr. Marijus Sidlauskas, Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos „Homo liber“ vadovas Vilius Gužauskis, aktorius Rimantas Bagdzevičius.

Iėjimas nemokamas. Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627; (85) 2617727.

Réméjai:

LITUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS RÉMIMO FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB ban

Kauno karuselė

Suskaičiuota, kad Kauno menininkų namuose per metus įvyksta apie 200 įvairių renginių, ir kūrybinių, ir edukacinių, kuriuose savo darbus pristato žymiausi Lietuvos menininkai ir užšienio svečiai. Čia ne mažiau laukiami ir globojami dar tik augantys, brestantys – būsimi – meno kūrėjai. Ši globa skleidžiasi per du Menininkų namų vykdomas projektus: edukacinį „Atrasti“, kuriame profesinalai ir jaunieji menininkai susieja įvairias meno rūšis, ir „Būsimųjų menininkų kūrybinius ieškojimus“, pristatantį jaunųjų muzikos atlikėjų programas ir vaizduojamojo meno parodas. Intencija išties prasminga, nes žiūrovams suteikiama galimybė pažinti, ką kuria ir kuo gyvena jaunieji kūrėjai, o būsimiems menininkams tai proga pasirodyti, pasitempti, pasitikrinti.

Šiuo metu Kauno menininkų namų Mūzų svetainėje eksponuojama Gabrieles Adomaitės, Kauno dailės gimnazijos mokinės, piešinių paroda, būtent pastarojo projekto dalis. Paroda nedidelė, bet gana įvairi tiek technikos, tiek siužetų atžvilgiu.

Darbuose vyrauja grafika – piešta tušu, rašalu, kreidele, esama ir kolajo elementų. Nejučia pamana, kad vykusių pasirinktas parodos laikas: juodos žaidimai su balta itin prietinka žiemos metu, kai spalvos kaži kur išsiplasčiusios.

Kai kurių piešinių kontūrai, motyvai, figūros, surinkti iš tų pačių kūrybinių pievų,

kuriuose ganėsi Petro Repšio, Salvadoro Dalio teptukai ir plunksnos. Taip nori nenori išskaitai, kuo sekā jaunoji dailininkė.

Kiti darbai atrodo perdėm eskiziški, šmékšteličiai – nebaigtai, bet gal autorės sąmoningai siekta palikti tuščios erdvės žiūrovo „pieštukui“? Panasių atsitinka ir su komikso stiliumis piešiniais. Jie nepapaskoja visos istorijos, tarisi būtų tik iš knygėlės išplėsti puslapiai, tik viena pasakojimo nuotrupa. Beje, debesliuo-

se, pakibusiuose virš veikėjų galvų, ne bet kokie, o poetiniai tekstai.

Paroda tiksliai atspindi „Kūrybinių ieškojimų“ pavadinimą, nes yra ir šiek tiek eklektiliška, nenuoseklė, ir šiek tiek neužbaigta, ir šiek tiek maištinga. Žodžiu, būtent tokia, kokia paprastai esti dar labai jauno kūrėjo savieška. Ir pati autorė parodos anotacijoje šią mintį savotiškai patvirtina: „Eskizai, kasdieniai pastebėjimai, padeda pažinti aplinką ir rasti joje savo vietą.“ Tam, kad galėtum sustabdyti visą pasaulį, turi stebeti viską, kas vyksta aplink, ir tai nuoširdžiai pajausti.“

Paroda Menininkų namuose veiks iki sausio 30 d.

Kauno menininkų namuose iki vasario 10 d. eksponuojama dailininko Gvido Latako taypybos objektų paroda „Buvimai“, kurią prieto pats autorius:

„O, nusibodo trafaretinės anotacijos, kaip, kodėl ir už ka dariau darbus.

Dariau, nes patiko. Rinkau visokias seniesias: dėžes, stalčius ir dureles. Paskui dar išmislių meistrauti knygas iš storų lentų, toms lentoms pritvirtinti nugareles su knygos pavadinimu, nupiešti viršeli. O knygos turinys telieka mišlė. Siekiamybė – pažiūrėti, o apie ką ta knyga?

Zinot, naują knygą paėmus rankosna, savu užciuopiu lükest – gal čia kaip tik ta knyga, kuri užpildys neperskaitytų knygų alkį, atsakys į klausimus, išmokys? O kai perskaitai, matai, jog dar ne ta. Vienintelis būdas nenusiūlti – turėti neperskaitytą knygą. Čia ir siū-

lau tokias knygas. Su medžių rievių puslapiais (rašytų lėtai: vieneri metai – vienas puslapis).

Durnumas – pasakys žmogelis iš pašalies, bet tas *durnumas* mene gali įgauti pliuso ženkla. Sugebėjimas pažiūrėti iš šalies, lyg vaiko živilgsniu, visada duoda pliusų. Ai, bet ką čia aš kalbu, truizmai, jūs ir patys tai puikiai žinot.

Toliau: stalčiuje karalius Saliamonas lošia šachmatais su Sabos karaliene Mikalda. Lošti šachmatais valdovams jau baisoka, o jei loši prie tuščios lentos? O, brol, čia jau kvepia vyras ir moters reikalais, įtampomis, flirtais.

Toliau – dar gražiau: Sezano „kartožnikai“, Barzdaskutys, alchemikas, pražuvęs su vaikais, ir merga, kuri neturėjo bėdos, tai išitaisė paršelį. Tad išitaisykim paršelį ir mes – taip įdomiai gyventi.

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Pavaduojanti mokytoja“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, sausio 31 d., Kitokio kino klubė žiūrėsime Danijoje 2007 m. sukurtą dramą „Pavaduojanti mokytoja“.

Toli gražu ne visi mokykloje praleistus metus prisimena su nostalgija. Kai kam tai – košmarų, patycių ir pažeminimo metas, kuri norisi visiems laikams užmiršti kaip sloganą sapnų. O štai danų režisierius Ole Bornedalis savo filme apie mokyklą supina fantastinio trilerio, tragikomedijos bei melodramos elementus ir ši eklektišką patekalą pateikia skandinaviško humoru padaže. Stiliuiskai „Pavaduojanti mokytoja“ panaši į sausio prae-

džioje Kitokio kino klube matytus „Adomo obuolius“. Panašumą dar labiau didina abejuose filmuose vaidinančios aktorių Paprika Steen ir Ulrichas Thomsenas.

Netikėtai susirergus mokytojai, šeštos klasės mokiniai sulaukia nepažiostamosios. Pavaduojanti mokytoja, tarsi kokia Meré Popins, nusileidžia iš dangaus. Tačiau ją atnešti tikrai ne gerasis vėjas. Pavaduojanti mokytoja Ula Harms labiau primena valdingą nacię. Atgrasus jos elgesys vaikams sukelia antipatią, o stulbinama atmintis, mokėjimas skaityti kitų mintis – nuostabą ir įtarimą, kad mokytoja yra ateivė iš kitos planetos. Norėdami patvirtinti savo spėliones, vaikai ima sekti Ulu...

Savaitgalis prie televizoriaus

Praėjusių dienų prisiminimai

Gediminas JANKAUSKAS

Šarūnas Bartas, ko gero, labiausiai titulotas dabartinės Lietuvos vaidybinių kino režisierius, kurio filmai pelnė prizų Berlyno, Vienos, Turino, Salonikų, Venecijos kino festivaliuose. Bet Lietuvoje jo kūryba mažai žinoma, nes Šarūno filmai po premjeros Vilniuje nusipelno tik pavienių seansų. Todėl labai džiugu žinoti, kad LTV2 pradeda Š. Barto darbų retrospektivą. Ketvirtadienį, 21.40 val., žiūrėsime filma „Praėjusių dienos atminimai“ (1990 m.). Režisierius šią savo pirmą dokumentinę juostą pristatė taip: „Mane seniai stebina miestas. Kartais atrodo, kad tai gamtos kūrių, lyg kokia nematoma jėga su jungė daugybę žmonių į vieną gyva organizmą. Kartais atrodo, kad žmogus prieš savo valią veržiasi susilietus į šia būtybę, ištirpti jos kraujyje, išsijungi į vientisą gausmą, užsipliesiantį dieną ir nurimstantį naktį. Niekur žmogus nesijaučia toks vienišas kaip mieste.“

Vienišas jaučiasi ir pagal Richardo Matheson romaną sukurto fantastinio trilerio „As esu legenda“ (penktadienis, 21.10 val., LNK) herojus virusologas Robertas Nevilis. Ir kaip nesijausi, jei dėl baisios genetinės katastrofos per trejus metus žmonija išnyko, o tam siausiose ištūstėjusių namų pakampėse knibžda šviesos nekenčiantys zombiei.

Pažintį su italių režisierius Bernardo Bertolucci kūryba prateisia drama „Dangaus prieglobstyje“ (penktadienis, 21.10 val., LTV2). Pagrindinius šio filmo herojus pukių karakteriuoja rašytojo Paulio Bowleso (jis pats komentuoja veiksmą) mintis apie tai, kuo skiriiasi turistas nuo keliauninko: turistas visada grįžta namo, o keliauninkas pasmerktas bastūno daliai. 1947 m. trys amerikiečiai (kompozitorius Portas Moresbis, jo žmona Kit ir jų naujasis bičiulis Džordžas Teneris) atvyksta į Afriką. Sačaraje, toli nuo civilizacijos, jie tikisi surasti prarastą gyvenimo tikslą ir atgauti harmoniją su savi-

mi. Jie yra idealūs egzistencialistiniai herojai, pasiekę „paribio“ situaciją. Tačiau tokie žaidimai dažniausiai gerai nesibaigia.

Prastai baigiasi ir istorija, kurią pasakoja „Seklys“ (penktadienis, 21.30 val., Lietuvos ryto TV). I nuošliai detektyvinį romanų rašytojo Endriui Vaiko vilę atvyksta jaunuolis Mailo Tindlas ir be didelių ižangų perduoda šeimininkui jo žmonos prašymą skirtis. Jei manote, kad „raguotas vyras“ išgrūdo jauną akiplėšą lauk, labai klystate. Senas cinkas pasiūlo visiems tinkamą problemos sprendimą.

Penktadienį, 23.45 val., per LTV rodoma lietuviška komedija „Marš, marš, tra-ta-ta!“ priklauso retam politinio pamphletu žanru. Tragikomiški įvykiai sieja dvi pajūrio valstybes – Centiją ir Grošią. Čia dėl majoro Varnalėšos (aktorius Donatas Banionis) naktinių nuotykių net kyla tikras karinis konfliktas. O šio karos „kurstytojais“ tapo du įsimylėjėliai iš skirtingu pasienio šalių – Zigmantas Ropė ir Jadzė Uogytė.

Kriminalinė drama „Karlito kelias“ (šeštadienis, 21.20 val., Lietuvos ryto TV) papildo aktoriaus Alo Pacino suvaidintų gangsterių ir mafiozų sąrašą dar vienu ryškiu personažu – puertoricieku Karlitu Brigante. Turėdamas tokiai pavarde („brigantė“ reiškia banditas) jis buvo tiesiog pasmerktas gyventi už įstatymo ribų. Už narkotikų prekybą Karlitas nuteistas trisdešimčiai metų kalėti, tačiau po penkerių metų apsukraus advokato dėka vėl atsidūrė laisvėje. Jis net buvo pasiųstyęs užbrauktu nuodėmingą praeitį ir ramiai gyventi su mylima moterimi, tačiau, kaip ir reikėjo tikėtis, „ne tau, Martynai, mėlynas dangus“.

Dramoje „Paryžius“ (šeštadienis, 23.30 val., Lietuvos ryto TV) jaunam šokėjui Pjerui diagnozuota sunki širdies liga. Atnisėdės savo apartamentų balkone jis pastebi, jog į Paryžių dabar žvelgia visas kaimiškas akimis: atrodo, kad iki šiol jis nebuvu matęs pilkų gatvelių, net Eifelio bokšto. O ką jau kalbėti apie daugybę kasdien meilės miesto gatvėse vykstančių dramų. Vyresnės kartos žiūrovai, be

abejo, dar mena šaunujį svajotoją Fanfaną Tulpę, kurį Christiano-Jaque'o farse suvaidino šviesaus atminimo aktorių Gerard'as Philippe'as. Naujoje „Fanfan tulps“ versijoje (sekmadienis, 21.15 val., LTV) ši personažą vaidina Vincenetas Perezas. Siužetas liko tas pats. XVIII a. vidurio Prancūzija jau pavaрgo nuo karališkos aistros karams. Ir kai beveik neliko norinčiųjų bei galinčiųjų ginti tėvynę nuo niekaip nesibaigiančių priesių, armijos gretas papildė linksmuolis Fanfanai. Cigonė išbūrė, kad jis taps Prancūzijos maršalu ir vesus karaliaus dukrą.

Amerikiečių „saipoko“ Woody Alleno filme „Nefritinio skorpiono užkeikimas“ (sekmadienis, 23.15 val., LTV) retro komedija susitinka su kriminaliniu detektyvu. Niujorkas, 1940-ieji. Amerikoje siaučia visuotinio žavėjimosi hipnozo manija. Pedantiškas, bet nerwingas draudimo firmos detektyvas Briggas ir naujoji darbo našumo specialistė panelė Béte En Ficdžerald tampa aukomis atsitiktiniame hipnozés seanse, kuris susijęs su vadinais „nefritinio skorpiono“ povėkiu.